

Bilgi Toplumunda Bilgi Yönetimi, Bilgiye Erişim ve Kütüphaneler: Kuramsal Bir Perspektif

Information Management, Information Retrieval, and Libraries in the Information Society: A Theoretical Perspective

Burak Savaş SARIÇOBAN*, Güler DEMİR**

Öz

Bilgi kavramı, sanayi sonrası gelişmelerin biçimlendirdiği bilgi toplumunda farklı dinamikler kazanmış, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişme ile kalkınma ve sürdürülebilirliğin ön koşulu durumuna gelmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, bilgi toplumunda bilgi kavramına atfedilen güce koşut olarak bilgi yönetimi ve bilgiye erişimin nasıl bir dönüşüm yaşadığını ve bu bağlamda kütüphanelerin yerini sorgulamaktır. Nitel betimleme yöntemi ile yapılan çalışmanın verileri yerli ve yabancı literatürden elde edilmiş ve analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgu ve sonuçları, bilgi kavramının, toplumların temel üretim öğeleri olan emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimciliğin oldukça güçlü bir ortak paydası durumuna geldiğini ve bilgi yönetimi ile bilgiye erişimin geleneksel yapıdan uzaklaştığını göstermektedir. Küreselleşme ile hızı ve çeşitliliği artan bilgi ve iletişim teknolojilerinin ürettiği sosyo-ekonomik ve kültürel yeni yapı, geleneksel ortam, yöntem ve yaklaşımların yetersiz kaldığı bir dönüşümü başlatmıştır. Bu görece yeni yapı ve ortama uyum sağlamak ve ilişkili sorunlarla başa çıkmak ise yeni yaklaşım, sistem ve politikalar ile yeni bilgi ve becerileri geliştirmeye gerektirmektedir. Kütüphaneler, bilgi toplumunun gerektirdiği anlayış, farkındalık, eğitim, bilgi ve becerileri geliştirmeye destek olabilecek önemli kuruluşlar arasındadır. Bilgi çağında ve bilgi toplumunda ortaya çıkan pek çok gelişme (küresel yakınsama/hibrit medya ekolojisi, teknoloji, zaman ve mekân sınırlarının bulanıklaşması, değişen insan tercih ve gereksinimleri vb.) bilgiye erişimin dönüşümünü tetiklerken, bu dönüşümün kütüphane ve bilgi merkezlerine yansması doğal bir sonuçtur. Bilgi toplumu ve çağının kütüphane ve bilgi merkezleri, bilgiye erişimin tüm boyutları ile (doğruluk, çeşitlilik, hız, teknoloji, eğitim vb.) gözlemlendiği kurumlardır.

Anahtar sözcükler: Bilgi, enformasyon, bilgi toplumu, enformasyon toplumu, bilgi yönetimi, bilgiye erişim, bilgi güvenliği, kütüphane.

* Y.L. Öğr., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, E-posta: b.savas.saricoban@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0519-2980

** Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: gulerdemir2009@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3934-1596

◇ Alan Editörü / Field Editor: Özgür KÜLCÜ

Abstract

In today's post-industrial society, the concept of information has become significantly important. It is now a key factor for economic, cultural, and social development and sustainability. The main objective of this study is to explore the changes in information management, information retrieval, and the power of information in society. The study also aims to investigate the role of libraries in this context. The study conducted its research using the qualitative description method. Data were obtained from both domestic and foreign literature and analyzed. The study's findings demonstrate that information has become a critical factor in the primary production elements of societies, such as labor, capital, natural resources, and entrepreneurship. Moreover, the study highlights that traditional structures of information management and retrieval have evolved. The rise of information and communication technologies, which have become faster and more diverse with globalization, has led to a new socio-economic and cultural structure. This transformation requires a revision of traditional environments, methods, and approaches. Coping with the associated problems and adapting to this relatively new structure and environment requires new systems, policies, approaches, as well as new knowledge and skills. Among the essential institutions that can support the development of the necessary understanding, awareness, education, knowledge, and skills the information society requires are libraries. The advancements in the information age and society, such as global convergence of media, technological developments, and changing human behaviors, are leading to a transformation in how we access information. This transformation is also impacting libraries and information centers. In today's information society and era, libraries and information centers are essential institutions that provide access to information in various forms, including accuracy, diversity, speed, and utilizing the latest technology and education.

Keywords: Knowledge, information, knowledge society, information society, information management, information retrieval, information security, library.

Giriş

Bilgi toplumu, ekonominin dört temel girdisi olan emek/iş gücü, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimciliğin “bilgi” ile beslendiği ve güçlendirildiği bir toplum tipidir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişimi ve dijital yakınsama, bilgi toplumunun yükselişini tetikleyen etmenlerdir. Teknolojinin gelişmesi, bilginin üretildiği, işlendiği, saklandığı ve paylaşıldığı ortam ve araçların çeşitlenmesine yol açmış ve bilgiye erişimin hızlanması ve kolaylaşmasını sağlamıştır. Bu toplum tipi, aynı zamanda, dijital uçurum, bilgi ve teknoloji okuryazarlığında yetkinlik, siber güvenlik ve daha birçok karmaşık sorunun gündeme taşındığı ve çözüm arayışlarının tartışıldığı bir dönüştürme işaret etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, bilgi toplumunun karakteristikleri ile biçimlenen bilgi, bilgi yönetimi, bilgiye erişim ve ilişkili konularda yaşanan sorunların ve bu çerçevede kütüphane ve bilgi merkezlerinin yerinin tartışılmasıdır. Araştırmada nitel betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleyici araştırmalar, olay, obje, varlık, kurum ve/ya da grupların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeyi amaçlamakta ve var olan durumları, koşulları ve özelliklerini olduğu gibi açıklamaktadır (Kaptan, 1998, s. 59). Bu yöntem çerçevesinde araştırmanın amacı, içeriği ve yapısı mümkün olduğunca nesnel bir biçimde sunulmakta; çalışma, konunun otoritelerinden yapılan alıntılarla, genellikle de araştırmanın kilit öğelerini vurgulayan metinlerden alıntılanmış pasajlara yer verilerek gerçekleştirilmektedir (Furidha, 2023, s. 3). Bu çalışmada da, betimsel bir analiz doğrultusunda, bilgi yönetimi ve buna koşut olarak bilgiye erişimin bilgi toplumunda dönüştüğü boyutun çerçevesini çizmek ve kütüphane ve bilgi merkezlerinin bu süreçteki yerini belirlemek üzere, öncelikle konuya ilişkin öne çıkan kategorik temalar belirlenmiştir. Söz konusu bu temalar ve temalara bağlı kavramlar, “farklı disiplinlerin bakış açısı da dâhil bilgi/enformasyon, gerçek ve yenilik ile aralarındaki ilişki”; “bilgi/enformasyon ve kullanıcısı ile köprü/bağ oluşturan kütüphane/kütüphaneci”; “bilgi yönetimi ve bilgiye erişim kavramları/süreçleri ile bu kavramların/süreçlerin dönüşümü”; “bilgi çağında hassas bir konuma taşınan bilgi güvenliği ile güvenilirliği ve dijital uçurum sorunsalı”; “bilgi çağında önemi artan bilgi okuryazarlığı becerileri ile bu becerilerin kazandırılmasında kütüphanelerin rolü” biçimindedir. Daha sonra buraya kadar anılan öncüllere dayanılarak tümevarımsal bir çıkarım yapılmış; bu öncüllerin varış noktası olan “bilgi toplumu” kavramı, ölçütleri ile beraber irdelenmiş ve “bilgiye erişim” kavramının bilgi ve iletişim teknolojilerinin eşliğindeki gelişimi ve böyle bir toplumsal yapıda hangi boyuta taşındığı sorgulanmıştır.

Çalışmanın bulgularından elde edilen sonuç, bilgi toplumunda etkin bilgiye erişim konusunun kazandığı önem ve değeri ortaya çıkarmıştır. Bilinçli bilgi üretimi, kullanımı, paylaşımı ve erişimi ile kültürünün odakta olduğu; bilginin içselleştirildiği bir toplum tipi olarak bilgi toplumu düzeyine ulaşmanın önündeki bilgi ve beceri eksiklikleri, dijital uçurum ve benzeri birçok engel, sistemli eğitim, politika, program ve ilişkili tüm paydaşlar ile mekanizmaların koordinasyonu sağlanarak aşılabılır. Söz konusu mekanizmalar arasında yeterli donanım ve özellikleri olan kütüphaneler öncelikli rol ve sorumlulukları olan kurumlardır. Bilgiye erişimde fırsat eşitliğinin sağlanması da bu bağlamda bilinçli politikaların benimsenmesini ve eylem planlarını gerektirir.

Bilgi toplumu ve bilgi toplumunda bilgiye erişime ilişkin irdemelerden önce, bu toplumu temellendiren bilgi kavramı, bilgi yönetimi ve bilgiye erişim kavramlarına; bilgi güvenliği, güvenilirliği ve dijital uçurum gibi sorunlara ve gerçek bir bilgi toplumu olmanın gerektirdiği bilgi okuryazarlığı konularına değinilecektir. Daha sonra bilgi toplumunu niteleyen özellikler ve bilgi toplumunda bilgiye erişim süreci irdelenerek, bilgi okuryazarlığı bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinde kütüphane ve kütüphanecilerin rolüne yer verilecektir.

Bilgi Kavramı

Bilgi kavramı Latince “informato” kökünden gelmektedir. Genel olarak; düşünme, yargılama, okuma, gözlem ve deney yoluyla elde edilen “düşünsel ürün” ya da “öğrenilen şey” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda bilgi, karar verme süreçlerinde verilerin analiz edilerek anlamlı ve kullanılabilir duruma getirilmesi veya yönetsel karar almada stratejik değeri olan işlenmiş veri anlamına gelmektedir (Çakır ve Yükseltürk, 2010, s. 505). Türk Dil Kurumu (Bilgi, 2022) bilgiyi “insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat” ve “öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf” biçiminde tanımlamaktadır. Bilgi, diğer tüm alan ve disiplinlere etkisi nedeni ile felsefi temeli ile de dikkate alınması gereken bir kavramdır. Felsefi açıdan bilgi, ne özel tip bir nesnedir, ne de herhangi bir şeyin içeriğidir. Bilgi, nesne ile içerik arasındaki ilişkiyi, karşılıklı iletişimi oluşturmaktadır (Yuexiao, 1988, s. 483). Bilgiyi felsefi bir perspektiften ele alan Topdemir (2009, s. 120), bu kavramı “bir şeyin bir şey olarak kavranması” şeklinde tanımlamaktadır. Burada “bir şey” ve bir de “kavranma” sözcüklerinin varlığı, hem bir “kavrayan” hem de bir “kavranan” ya da “bilen” ve “bilinen” öğelerinin varlığını gerektirmektedir. Bu durumda bilgi, çok geniş bir çerçeveye dağılmakta, “bilimsel, felsefi, dinsel veya sanatsal vb. pek çok nitelimeye sahip” olduğu anlaşılmaktadır. Doğal olarak her disiplin alanının bir “bilgi”si bulunmaktadır.

Bilgi yönetimi, kütüphane ve bilginin alanında temel bir sorumluluk ve işlev olduğundan, bilginin doğru yönetimi, bilgi ile ilişkili kavramların işlevsel farklılıklarının ne olduğunun bilinmesini gerektirmektedir (Bozkurt, 2014, s. 512). İngilizcedeki “information” ve “knowledge” kavramlarının karşılığı olarak Türkçe’de “bilgi” kavramının kullanımının ortaya çıkardığı kavramsal kargaşa literatürde (Bir ve Karabay, 2014; Önal, 1993; Özdemirci ve Aydın, 2008; Özenç Uçak, 2000; Özenç Uçak, 2010; Yılmaz, 2009) yıllardır tartışılmaktadır. İngilizce’de “ham veri” anlamındaki “data”, “anlamlandırılmış mesaj” anlamındaki “information” ve “özümsemiş enformasyon” anlamındaki “knowledge” terimlerinin hepsinin Türkçe’de “bilgi” terimi ile karşılanması (Montviloff, 1990; Yurdadoğ, 1997), bu tartışmaların odağındadır. “Bilgi” teriminin “knowledge” karşılığı olarak kullanılması, “information” için ise ya “enformasyon” ya da Osmanlıca “malumat” teriminin yeğlenmesi öneriler arasındadır (Yurdadoğ, 1997).

Veri, hamdır. Basitçe vardır ve varlığının ötesinde (kendi içinde) hiçbir önemi yoktur. Kullanılabilir olsun ya da olmasın herhangi bir biçimde var olabilir. Kendi başına bir anlamı yoktur. Enformasyon, ilişkisel bağlantı yoluyla anlam kazandırılmış veridir. Bu “anlam” faydalı olabilir, ancak olmak zorunda değildir. Bilgi ise, yararlı olması amaçlanan uygun bilgi koleksiyonudur. Bilgi determinist bir süreçtir. Birisi bilgiyi “ezberlediğinde” (sınava hazırlanan öğrencilerin sıklıkla yaptığı gibi), bilgi biriktirilmiş olur. Bu bilginin onlar için yararlı bir anlamı vardır, ancak kendi başına, daha fazla bilgi çıkaracak bir bütünleşme sağlamaz. Örneğin, ilkokul çocukları “çarpım tablosunu” ezberler ya da bu konuda bilgi biriktirir. Size 2 ile 2’nin çarpımının 4 olduğunu söyleyebilirler çünkü bu bilgiyi biriktirmişlerdir (çarpım tablosunda yer almaktadır). Ancak “1267 x 300”ün ne olduğu sorulduğunda doğru yanıt veremezler çünkü bu bilgi çarpım tablosunda

yer almamaktadır. Böyle bir soruya doğru yanıt verebilmek için gerçek bir bilişsel ve analitik yetenek gerekir ki bu da ancak bir sonraki seviyeyi gerektirir. Bu seviye “anlama” ya da “kavrayış”tır (Bellinger, Castro ve Mills, 2004, s. 1). Veri bir değerdir, genellikle klinik bir ölçüm ve bir tanımlayıcıdır, örneğin “kalp atış hızı ¼ dakikada 50 atımdır (bpm)” ifadesi veridir. Bunun tek başına bir anlamı yoktur. Veri bir bağlama yerleştirildiğinde anlam kazanır. Küçük bir çocuk bağlamında, 50 bpm'lik bir kalp atış hızı klinisyene çocuk hakkında bazı bilgiler (enformasyon) verir. Farklı bir bağlamda (örneğin yetişkin bir hasta) klinisyene verilen bilgi (enformasyon) farklı olabilir. Bilişsel işleme ve doğrulama sonucunda yapılandırılan ve organize edilen enformasyon ise bilgi haline gelir. Bilgi 'nasıl' sorularına yanıt verir ve genellikle açık ve örtük olmak üzere iki türe ayrılır. Örneğin yazılı kılavuzlar, kolayca elde edilebilir ve başkalarına kolayca aktarılabilir, bu nedenle açıktır. İçselleştirilmiş, bireyin sahip olduğunun bilinçli olarak farkında olmayabileceği ve genellikle resmileştirilmesi çok daha zor olan deneyim veya sezgilerle kazanılan bilgi ise örtüktür (Cooper, 2017, s. 55). Daha yalın ve basit bir tanımlamaya göre, veri, duyularımız aracılığıyla algıladığımız duyuşsal uyarıcılardır. Enformasyon, alıcı için anlamlı bir forma dönüştürülmüş veridir. Bilgi, bilen tarafından anlaşılan ve değerlendirilen şeydir (Zins, 2007, s. 480).

Ortega (2014) özellikle enformasyon teriminin, kütüphane bilimi ve ilişkili disiplinler alanında temel bir kavram olduğuna ve bu terimin doğru bir tanımlanmasının ise epistemolojik bağlam ve diğer disiplinlerle ilişkilendirilerek yapılabileceğine işaret etmektedir. Kütüphane Bilimi'ne ilişkin tartışmalar, Shannon'un enformasyon teorisi ile enformasyon teknolojileri bağlamının, Kütüphane Bilimi'ni dönüştürdüğünü; kütüphaneciliğin standartlaştırılmış modelleri ile sosyal açıdan değerli enformasyonu içeren kayıtlar evrenini temsil etme ve düzenleme kapasitesini yeniden yapılandığı göstermektedir. Enformasyon terimine eşlik eden farklı boyut, kavram ve/ya da teknolojilerin sosyal olarak incelenmesi, Kütüphane Bilimi ile ilgili yeni sorunların ele alınabileceği disiplinler arası araştırmalar yapma gereksinimini açıkça ortaya koymaktadır. Bu alanlar arasında bilgi kaynaklarının ve hizmetlerinin organizasyonu, bilişsel boşluklar, insani gelişim ve adalet ile kültürel kimlik ve küreselleşme yer almaktadır. Ortega'nın (2014) temel çıkarımı, bu alanda enformasyona yüklenen anlamın dar bir çerçeveden geniş bir çerçeveye doğru yol aldığı; bibliyografik kimliklerden enformasyon varlıklarına doğru ilerlediği ve günümüzde temel referansı enformasyon teknolojileri olan dijital dünyanın kaynaklarıyla doruğa ulaştığı biçimindedir. Bu görüşü, toplumu bir sistem, bir ağ toplumu ya da bilgi toplumu olarak gözleme ve insan bilişini enformasyonla etkileşim temelinde açıklama eğilimi ile de bulmaktadır.

Kütüphane ve bilgibilimi açısından enformasyon kavramının daha çok kayıtlı bilgiye işaret ettiği düşünülse de kütüphaneci ya da bilgi/enformasyon uzmanlarının enformasyon ile kullanıcı arasındaki aracı rolü, enformasyonun sadece kayıtlı formu değil içeriği ile de ilişkilendirilmesini gerektirir. Çağın getirdiği bilgi teknolojileri kütüphanecisi, dijital hizmetler kütüphanecisi, üst veri kütüphanecisi, sistem kütüphanecisi ve daha birçok kavram, kütüphanecilerin değişen rollerine atıf yaptığı gibi, veri analizi, veri analitiği gibi alanlarda daha aktif ve karmaşık becerileri gerektiren; içerik çözümlerine kadar ilerleyen rollerini de açığa çıkarmaktadır. Kütüphaneci artık yalnız enformasyon kaynağını kullanıcıya ulaştıran değil, enformasyonun içeriğini de yönetebilen kişidir.

Öte yandan, “bilgi nedir?” sorusunu yanıtlamak, neredeyse, ondan da ünlü “gerçek nedir?” sorusunu yanıtlamak kadar zordur (Burke, 2004). Bilgi özünde yeniliği, yenilik de bilgiyi barındırır. Bir bakıma bilgi ile yenilik arasındaki ilişki, Çin felsefesinin özünü oluşturan “Yin ve Yan” gibi düşünülebilir. Yeniliğin temelini bilgi, bilginin üretimini de yenilik biçimlendirir. Bu bağlamda örgütsel eylemlerin bilginin kullanım ve akışını yenilik sürecine dahil etme ile şekilleneceğini söylemek olasıdır (Demirel & Seçkin, 2008). Bilginin üretimi, yenilikçilik için ön koşuldur. Yenilikçilik bilginin üretilmesini zorunlu kılmaktadır. Herhangi bir örgütte, yenilikçiliğin sağlanabilmesi veya geliştirilebilmesi için, o örgütte bilgi kapasitesinin artırılması ve bilginin yaygın bir şekilde kullanılması gerekir (Kermally, 2004). Bilginin bireysel, toplumsal ve/ya da kurumsal, pek çok alanda değer yaratması için doğru bir biçimde elde edilmesi, sınıflanması, düzenlenmesi, anlamlandırılması, bağlamına göre değerlendirilmesi, sorgulanması; verimlilik ve üretkenliği sağlaması; kısacası doğru bir biçimde yönetilmesi önemlidir.

Bilgi Yönetimi

Bilgi yönetiminin tanımlanmasından önce, belki de sorulması gereken bir soru, kendi başına bir disiplin mi olduğu yoksa disiplinlerarası bir kavram mı olduğudur. Bu soru ile yola çıkan Madsen (2013, 534) disiplinler bakış açısı ile kavramı irdeleyen çok az araştırma olduğunu ifade etmektedir. Disiplin terimi, bir dizi nesne veya konuyu tutarlı bir şekilde açıklayan araçlar, yöntemler, prosedürler, örnekler, kavramlar ve teoriler anlamına gelir. Bunlar zaman içinde dış koşullara ve iç entelektüel taleplere göre şekillenir ve yeniden şekillenir. Böylece bir disiplin, deneyimi belirli bir "dünya görüşü" halinde düzenlemeye ve yoğunlaştırmaya başlar (Klein, 1990, s. 104; Madsen, 2013, s. 534). Dolayısıyla, bir disiplinin bileşenlerinin araştırılması, bilgi yönetimi için kavramsal bir çerçevenin geliştirilmesi için temel alınabilir. Madsen (2013, 534) bilgi yönetiminin altında yatan üç farklı kavram olduğunu öne sürmektedir. Bunlar, 1. “Kurumsal (institutional) düzeyde bilgi yönetimi”; 2. Bilgi bilimine dayanan içerik odaklı (content-oriented) bilgi yönetimi ve 3. Bilgi sistemlerine dayanan teknoloji odaklı bilgi yönetimi. Sonuç olarak, “Disiplinler perspektifleri içeren tutarlı bir kavramsal çerçeve, bilgi yönetiminin kimliğini kavramsallaştırmamıza yardımcı olacak yeni bir teorik anlayış sağlayabilir”. Tonta (2004, ss. 7-8), bilgi yönetimi kavramının kişiden kişiye ya da disiplinden disipline önemli değişiklikler göstererek tanımlandığına işaret etmektedir. Bunun temel nedeni, bilgi yönetimi konusunda uzmanlık iddiası olan meslek grubu sayısı ya da bir diğer deyişle, “paydaş” (stakeholder) sayısının fazla olmasıdır. Sorunların karmaşıklaşması ile bu sorunlara çözüm bulmak için uğraşan meslek sayısının artışı, doğal bir sonuçtur. “Suç” sorununun eğitim, kriminoloji, tıp, sosyal çalışma ve benzeri birçok disiplin tarafından ele alınması, ancak herhangi bir disiplinin sahip olduğu uzmanlığın bu sorunu tamamen denetim altına almaya yetmemesi buna örnek verilebilir. Öte yandan, farklı meslek grupları, kavrama ilişkin tanımlamalarında bilgi yönetiminin değişik yönlerini vurgulasalar da, çoğunlukla kodlanmış ve belgeler üzerine aktarılmış bilgilerin yönetimi üzerinde odaklanmaları dikkati çekmektedir (Tonta, 2004, ss. 7-8).

Harrod’s Librarians’ Glossary (Prytherch, 2005, ss. 351-352) bilgi yönetimini, bilgi ile ilgili bir dizi etkinlik için en genel kabul gören terim olarak tanımlamaktadır. Genel olarak, formatı veya kaynağına bakılmaksızın bilginin üretimi, koordinasyonu, depolanması, geri alınması ve yayılmasının tüm yönlerini kapsamakta ve bilgiye bir dereceye kadar katma değer kazandıracak bir organizasyonel yön önermektedir. Terimin daha geniş bir bağlamda kabul görmeye başlaması, kütüphanecilik alanına koşut olarak kullanılmaya başlanması ve kütüphanecinin geleneksel becerileri ile bilgi iletişim uzmanının becerilerinin ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu terim başlangıçta kurumsal bağlamda kullanılmış, ancak daha sonra kütüphaneciliğin genel alanlarına yayılmıştır. Son kullanıcıların internet ve intranetler aracılığıyla araştırdıkları bilgileri bulmaları ve düzenlemelerindeki artan rolü, bu terime daha fazla ivme kazandırmış ve bu arada kendilerini bilgi yöneticisi olarak gören kişilerin sayısını da büyük ölçüde artırmıştır. ODLIS, Online Dictionary for Library and Information Science (Reitz, 2014a), bilgi yönetimi kavramını, “bilgi ve belge yönetimi ile teknik altyapı dâhil olmak üzere, bir işletme, organizasyon, kurum veya kuruluşun başarılı bir şekilde faaliyet göstermesi için gerekli olan bilgi kaynaklarının sağlanması, organizasyonu, depolanması, güvenliği, erişim ve dağıtım konusunda profesyonel bir biçimde uygulanan denetim” biçiminde açıklamaktadır. Kütüphane ve bilgi bilimi alanında her ikisi de önemli kaynaklar olan Harrod’s Librarians’ Glossary and Reference Book (Prytherch, 2005, ss. 351-352) ve ODLIS’in burada bilgi yönetimi karşılığında “information management” kavramını kullanması dikkati çekmektedir. ODLIS (Reitz, 2014b) kapsamında, “knowledge” karşılığındaki bilgi kavramı ise “deneyim ışığında kavranmış, değerlendirilmiş ve bilenin konuya ilişkin entelektüel anlayışına dâhil edilmiş enformasyon” olarak açıklanmaktadır. Dolayısıyla, bilginin, enformasyonun işlenmiş, öznelleştirilmiş ve içselleştirilmiş, bir diğer deyişle, daha olgun bir boyutu olduğu, bu tanımla da onaylanmaktadır. Kütüphane ve bilgibilim alanında otorite kabul edilen kaynaklarda “knowledge management” yerine “information management” kavramının tercih edilmiş olması, “bilgi yönetimi” yerine “enformasyon yönetimi” ifadesinin kullanımının daha yerinde olduğu kanısını uyandırmaktadır. Dahası, bu alanda, daha çok kayıtlı ve açığa çıkmış bilginin yönetimi öne çıktığından, bireysel bilgi birikimi, deneyim ve görüşlerin biçimlendirdiği; örtük bilgiye işaret eden bilgi (knowledge) kavramının yerine enformasyon (information) kavramı daha uygun görünmektedir.

Örgütsel bağlamda irdelendiğinde bilgi yönetimi, kuruluşların öğrenme faaliyetlerini destekleyen bir süreçler döngüsü olarak tanımlanabilir. Bu süreçler, bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi, bilginin elde edilmesi, bilginin düzenlenmesi ve depolanması, bilgi ürünleri ve hizmetlerinin geliştirilmesi, bilginin dağıtılması ve bilginin kullanılması biçimindedir. Veri-enformasyon-bilgi akışına ilişkin sürekliliğinin yönetilmesi, kurumsal düzeyde çıktılar üreten eylemlerin etkinleştirilmesi ve gerçekleştirilmesidir. Kuruluşlar sorunları çözmek, fırsatlardan yararlanmak, krizleri ve tehditleri önlemek ya da bunlarla yüzleşmek için harekete geçerler. Olası eylemlerin yelpazesi son derece genişir ve stratejilerin, ittifakların ve yeni girişimlerin geliştirilmesini; ürün ve hizmetlerle ilgili yenilikleri ve iç süreçlerin, sistemlerin ve yapıların iyileştirilmesini içerir. Eylemler yeni sinyaller ve mesajlar (işlenecek yeni veriler) üretir ve tekrarlanan bilgi işleme ve bilgi yaratma döngüleri kuruluşun zaman içinde öğrenmesini ve benimsemesini sağlar. Bilgi yönetimi becerileri, kütüphanelerin ve bilgi hizmetlerinin etkin bir şekilde yönetilmesinde ve kullanıcıların var olan ve potansiyel gereksinimlerini karşılayacak hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Choo, 2002, s. 259; Rifaudeen, 2016, ss. 339, 342).

Amerikan Üretim ve Kalite Merkezi (APQC, American Productivity & Quality Center), bilgi yönetimini, bilginin ortaya çıkararak değer yaratması için doğru zamanda ve doğru kişilere ulaştırılmasını sağlayan sistematik yaklaşımlar biçiminde tanımlamaktadır. Bilgi yönetimi, aynı zamanda örgütlerde sürekli artış gösteren bilgi kapasitesini güncelleyen, üretilen bilgileri erişilebilir duruma getiren, gereksinim duyulan bilgilere ulaşmak üzere gereken işlemleri tanımlayan ve bilgilerin kurum çalışanlarıyla paylaşımına olanak sunan bir disiplin alanıdır (Buckman, 2004; Harrison ve Kessels, 2004; akt. Güçlü ve Sotiropfski, 2006, s. 355).

Bilgi yönetimi, tüm dünyada kütüphane ve bilgi profesyonellerini ilgilendiren bir konudur. Bilgi yönetimine ilişkin çeşitli yaklaşımlar benimsenmiş olsa da en genel ifade ile bilgi yönetimi sistemleri, veri ve bilgi kaynaklarının yönetimini düzenli ve sistematik bir şekilde gerçekleştirmek için bir çerçeve sunar. Bilgi yönetim sistemleri, belirli bir kaynak hakkında bilgi toplamak, işlemek ve bu verileri kullanıcılar için yararlı olacak şekilde biçimlendirmek için kullanılan tüm yöntem ve prosedürleri içerir. Günümüzde kütüphaneler bilgi kaynaklarının yönetimi konusunu geçmişe göre daha ciddi biçimde ele almaktadır. Bilgi yönetimini büyük ölçüde etkileyen etmenler, bilgi patlaması, belgelerin çoğalması ve bilgi işleme teknolojilerinin yaygın kullanımınıdır (Prasad, 1998, s. 9). Geleneksel kütüphaneler, kitap, dergi, el yazması ve diğer kayıtlı bilgi dermelerini barındıran fiziksel binalar olarak bilinirken, günümüz dünyasının kütüphanelerinde önemli düzeyde değişim gerçekleşmiştir. Teknoloji kullanımı sayesinde kütüphanelerin fiziksel sınırları ortadan kalkmıştır; kullanıcılar artık dijital ve/veya sanal kütüphaneler aracılığıyla bilgiye uzaktan erişebilmektedir. 21. yüzyıl kütüphaneleri ile ilgili terminolojilerin arasında yer alan otomatik kütüphane (automated library), dijital kütüphane (digital library), hibrit kütüphane (hybrid library), sanal kütüphane (virtual library) ve kütüphane 2.0 (library2.0) gibi kavramlar (Mahmud, 2020, s. 181) bu değişimin göstergesidir. Biswas ve Borgohain (2021) tarafından kütüphane yönetimi ile ilgili yayınların küresel, ulusal, kurumsal ve yazar düzeylerinde performans ölçütleri çerçevesinde incelendiği bir çalışmada en yüksek frekansa sahip anahtar sözcükler arasında “bilgi yönetimi”nin yer alması dikkat çekicidir. Bilgi yönetimi, sırası ile kütüphane yönetimi (100); kütüphaneler (47) ve dijital kütüphaneleri (36) izlemektedir. Frekansı 25 olan bilgi yönetimi ilk 5'te yer almakta ve yazarlar tarafından yazılım mühendisliği ile de ilişkilendirilmektedir. Bu durum kütüphane biliminin geçmişe göre çok daha fazla teknoloji temelli dönüşümü ve odak değişimine işaret etmektedir. Bu sonuç, aynı zamanda kütüphane bilminde bilgi yönetimi teriminin artan önemini de kanıtlamaktadır. Bernheim ve Chau (2003; akt. Güçlü ve Sotiropfski, 2006, s. 352) de günümüzde gelişmiş toplum ve ekonomilerin bilgi temelli olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan görece avantaj, genellikle teknolojik yeniliklerin gelişim ivmesini hızlandıran bilginin rekabetçi kullanımınıdır. Bu gerçeklik, bilginin toplumlar için güç ve zenginlik kaynağı olduğunu göstermektedir.

Kütüphaneler ve bilgi merkezleri için elektronik bilgi yönetiminin ilk önemli uygulamalarından biri 1960'lar ve 1970'lerde Dialog ve LexisNexis tarafından sağlananlar gibi uzak elektronik veri tabanlarına çevirmeli erişim (dial-up access) ile başlamıştır. İnternet, bilgi aktarım hızlarını 300 baud'dan çoklu megabitlere çıkararak uzak bilgi sistemleri ve veri tabanlarının başarısına daha da katkıda bulunmuştur. World Wide Web ise aktarılan bitlerin işlenmesini ve yorumlanmasını basitleştirmiştir. Kütüphane

katalogları bilgisayar ortamına aktarılmış olup internet üzerinden erişilebilir durumdadır. Ses, video ve çoklu medya kaynaklarının yanı sıra oyunlardan bankacılığa kadar interaktif hizmetler de mevcuttur. Filtreleme ve itme/çekme dağıtım hizmetleri çoğalan bilgiyi yönetmemize yardımcı olmaktadır. Ayrıca artan teknik olanaklarla birlikte, bilgi kaynaklarına bibliyografik ve tam metin erişim sağlayan çevrimiçi veri tabanları da çoğalmıştır. Ancak günümüzde masaüstünden erişilebilen elektronik bilgi içeriğinin hacminin şaşırtıcı düzeyde artışı, bu hacmi yönetmeyi güçleştirmiştir (Cotter, Carroll, Hodge ve Japzon, 2005). Bilgi teknolojilerinin artışına koşut gelişen bilgi patlaması ve benzeri sorunlar, bilgi yönetimi sistem, teknoloji ve stratejilerinin önemini daha da artırmış, bilgi okuryazarlığı becerilerinin gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda bir diğer önemli kavram bilgiye erişimdir.

Bilgiye Erişim

Bilgiye erişim (information retrieval) kavramı 1950'li yıllarda bilgisayar ve bilgi bilimi alanındaki pek çok yenilikçi çalışması ile tanınan Calvin N. Mooers tarafından öne çıkarılmıştır. Mooers, Massachusetts Institute of Technology'de yüksek lisans tezini yazarken bu terimi kullanmıştır. Çok sayıda belge tanımlayıcısını tek bir özel çentikli kartta saklamak için "Zatocoding" adını verdiği akıllıca bir yöntem geliştiren Mooers, bunu rastgele, sekiz haneli tanımlayıcı kodları üst üste bindirerek yapabilmıştır. Ortaya çıkan sonuç, bibliyografik bir aramada az sayıda ama tolere edilebilir "hatalı bilgi" (false drops), bir diğer deyişle arama parametreleriyle ilgili olmayan belgelerin geri getirilmesidir. Calvin, sistemini pazarlamak için Zator Co. Şirketini kurmuştur (Garfield, 1997). Mooers tarafından geliştirilen bu terim, İkinci Dünya Savaşı sürecinde daha da genişletilmiş ve bilimsel belgelerle ilişkilendirilmiştir. Bilgiye erişim terimi, yığın halindeki bilgilerin bir dizi işlemde geçirilmesi ve içlerinden gereksinim duyulanların seçilerek alınması anlamında kullanılmaktadır. Bilgisayar tabanlı sistemler bilgiyi farklı formatlarda depolamaya ve bilgiye farklı formatlarda erişim sağlamaya olanak sunacak biçimde geliştirildiğinden, bilgiye erişim olgusunun kapsamı da veri ögeleri, sayısal ve istatistikî veri tabanları, çeşitli değerler, ses kayıtları, işitsel içerikler ve benzeri pek çok ögeyi içine alacak biçimde genişlemiştir (Keten, 2012, s. 485).

Bilgiye erişim, bilgisayar bilimlerinde, bilgisayar sistemlerinde kodlanmış bilginin organizasyonu, konumu ve erişimini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bilgiye erişimde önemli faktörler, bilgi depolamak için kullanılan ortamın veya depolama aygıtının türü; ortamın depolama kapasitesi; depolama ortamına bilgi kaydetme ve depolama ortamından bilgiye erişim ile bilgi aktarım hızı, ortama kaç kez yeni bilgi kaydı yapılabileceği ve ortamın bilgisayarla nasıl etkileşime girdiğidir. Bir arama sırasında alınan kararlar ve eylemler kümesi ise arama stratejisi olarak tanımlanır. Doğru bir arama stratejisi, ilgisiz kayıtları alma; gereğinden fazla kayıt elde etme ve/ya da çok yetersiz sayıda kayıta ulaşma gibi durumlardan kaçınılmasını sağlar (Chimah, Unagha ve Nwokocha, 2010, s. 20).

Öte yandan, bilgiye erişim, bilgisayar ve iletişim teknolojileri ile ilişkilendirilse de Web ile başlamamıştır. Bilgiye erişimde yaşanan sorunlara yanıt olarak ve çeşitli içerik biçimlerinde arama yapmayı kolaylaştırmak üzere ilkelere dayanan yaklaşımlar sunmak üzere gelişmiştir. Bilgiye erişim alanı, bilimsel yayınlar ve kütüphane kayıtları ile başlamış ancak kısa sürede diğer içerik biçimlerine, özellikle de gazetecilik, hukuk ve tıp gibi meslek içeriklerine yayılmıştır. Bilgiye erişime ilişkin bilimsel araştırmaların çoğu bu bağlamlarda gerçekleşmiştir ve bilgiye erişimin devam eden uygulamalarının çoğu, çeşitli kurumsal ve resmi alanlarda yapılandırılmamış bilgilere erişim sağlamakla ilgilidir (Manning, Raghavan ve Schütze, 2009, s. xxxi). Ancak küresel dijitalleşme ve teknolojilerin günümüzdeki hızı ve yayılımı bilgiye erişim kavramını daha da karmaşık bir boyuta taşımıştır. Bilginin elde edilmesi, kullanımı, paylaşılması ve üretimi üzerinde artık en fazla etkili olan öge teknolojik gelişmelerdir. Yeni teknolojilerin ortaya çıkması ile beraber toplumsal yaşam değişmiş, yeni ilişki biçimleri ortaya çıkmış ve nitelikli bir yaşamın sürdürülmesi için gereken bilgilerin sürekli olarak yenilenmesi gereksinimi doğmuştur. Bu gelişmelerin sonucu olarak günümüz ekonomisinin temeli büyük ölçüde bilgiye dayanır duruma gelmiştir. Bugün örgütlerin başarısında, ekonomik çevre ve yapıya ilişkin değişime uyum sağlamak ve rakipleri ile rekabette güçlü olmak gerekmektedir. Bu da özgün ve etkin bilgi kullanımına bağlıdır (Özenç Uçak 2010, s. 712).

Sonuç olarak, bireysel ya da organizasyonel, hangi düzeyde olursa olsun gücü, hızı ve çeşitliliği artan bilginin yönetiminde, bilgiye erişim yetenekleri ve güvenilir bilgiye erişim sistemlerinin önemi yadsınamaz

duruma gelmiştir. Yeterli kaynak ve donanımları olan kütüphane ve bilgi merkezleri, en fazla güvenilir olan bilgiye erişim sistemleri arasındadır. Bununla beraber, gittikçe çoğalan bilgi kaynakları ile teknolojileri, özellikle de web 2.0 ortamının etkileşimli doğası ile tetiklenen bilgi patlaması, bilgilerin güvenliği ve güvenilirliği gibi önemli konuları gündeme taşımıştır. Hızı ve çeşitliliği artan veri ve bilgilerin yönetimi sürecinde bilgi okuryazarlığı becerileri reçete niteliği taşıırken, hem veri/bilgi üreticileri hem de veri/bilgiye erişimin muhatabı olan kütüphane ve bilgi merkezi kullanıcıları dâhil olmak üzere tüm kitleleri ilgilendiren en önemli sorunlar arasında bilgi güvenliği ve güvenilirliği yer almaktadır.

Bilgi Güvenliği ve Güvenilirliği

Ekonominin tüm yönlerini etkileyen "Dijital Sanayi Devrimi" ile beraber büyük miktarda bilgi işlem gücünün daha güçlü ve hızlı iletişim yollarını ortaya çıkarması, işletmelerin ileriye doğru sıçrama yapmaları ve gerçekten başarılı olmaları için çok önemli olanakları yaratırken, bu durum hem olumlu hem de olumsuz pek çok sonuca yol açmıştır. Her tür devrimde olduğu gibi, dijital sanayi devrimi de birçok biçimde yan etkilerini yansıtmaktadır. Bant genişliğindeki artışlar ve bağlantı noktalarının yaygınlaşması, 2000'li yılların başından ortalarına kadar kurumların hazır olmadıkları alanlara yoğun veri akışına yol açmış ve kurumların bu akışı nasıl denetleyebilecekleri, nasıl sınırlandırabilecekleri ve güvenlik sorununu nasıl çözebilecekleri gibi konulara odaklanmalarını tetiklemiştir (O'Berry, 2009, ss. 61-62).

21. yüzyılda, devlet, şirket, kurum, birey ve toplumların tamamının ortak bileşkesi bilgi çağında yaşıyor olmaları ve bilgi çağının gereklerine uyum sağlama zorunluluklarıdır. Üretim, hizmet ve/ya da tüketim sürecinde, bilgi en değerli ve en vazgeçilmez rekabet ve başarı ögesi durumuna gelmiştir. Buna koşut olarak, her türden örgütsel yapılanma ve iş süreçleri mutlaka bilgiyi odağa taşıyan parça, etkinlik ve öğelerle buluşmaktadır. Dolayısıyla artık vazgeçilmez ve değerli bir öge durumuna gelen bilginin güvenliği ve güvenilirliği de yadsınamaz kavramlar biçiminde karşımıza çıkmaktadır. İşin niteliği ya da sürecin yapısı ne olursa olsun, teknoloji bağlantılı olmayan süreçlerin yönetiminde dahi, bilgi güvenliğinin sağlanması oldukça önemli bir gereksinim durumuna gelmiştir. Bilgi güvenliğine ilişkin stratejileri ve yöntemleri olmayan kurumlar, sadece güvenlik açısından değil, işlevsel ve diğer her türlü iş süreçlerinin yönetimi açısından da ciddi sıkıntılar, maddi ve/veya manevi kayıplarla yüzleşebilmektedir (Tipton & Krause, 2007; akt. Alagöz ve Allahverdi, 2011, s. 47).

Küreselleşme süreçleri ve telekomünikasyon ağlarına yaygın erişim gibi mevcut eğilimler, tüm dünya ülkelerindeki altyapıların güvenlik gereksinimlerini artırmaktadır. Buna ek olarak, toplumun bilgi ve iletişim teknolojisi sistemlerine olan bağımlılığın kaynaklanan riskler de söz konusudur. Öncelikle ağların ve sistemlerin birçoğu birçok farklı kişi ve kuruluş tarafından çok çeşitli bilgi teknolojileri kullanılarak ve çok çeşitli işlevler göz önünde bulundurularak parça parça inşa edilmiştir. Çok azı güvence ya da güvenlik öncelikli olarak tasarlanmış ya da uygulanmıştır. Karmaşık ve gelişmiş bilgi sistemleri birçok türden beklenmedik güvenlik açıklarını ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenle bilgi güvenliğinin yönetimi, bir dizi sorunla mücadele etmeyi gerektiren yetkinlikleri gerektirmektedir. Ayrıca, sistem güvenilirliği konusundaki bilgi ve yetkinliğimiz artsa dahi, yeni işlevsellik talepleri de aynı şekilde artacak ve sistem karmaşıklığını daha da artıracaktır. Bu da kaçınılmaz bir biçimde yeni sorunlar ve yetkinlik gereksinimlerinin ortaya çıkacağı anlamına gelmektedir (Cavelty ve Brunner, 2007, ss. 17-18).

Güvenlik önlemleri, günümüzde hızla artan siber saldırı ve siber suçlara karşı verilerin güvenliğini sağlamak üzere zorunlu duruma gelmiştir. Birleşmiş Milletler 10. Kongresinde bilişim suçları "siber suçlar" başlığı altında, dar ve geniş anlamları ile açıklanmaktadır. Dar anlamıyla siber suçlar; yetkisiz ve izinsiz erişim (hacking), verilere yönelik suçlar, bilişim ağlarına yönelik suçlar, sanal tecavüz olarak gruplandırılmıştır. Bu suçlar geniş anlamda ise, bilişim ortamında cinayet, tehdit ve şantaj, hakaret, sövme, taciz, sabotaj, pornografi, röntgencilik, manüplasyon, dolandırıcılık, hırsızlık, sahtekârlık, sanal/siber terör maddeleri ile belirlenmiştir (Altunok ve Vural, 2011, s. 77). Siber suç terimi, tek başına veya bir ağın parçası olan akıllı telefonlar, tabletler, kişisel dijital asistanlar (PDAs, Personal Digital Assistants) gibi bilgisayar veya bilgi işlem cihazlarının suç eyleminin bir aracı ve/veya hedefi olarak kullanıldığı yasa dışı bir faaliyeti tanımlamak için kullanılır. Bu suçlar, genellikle yıkıcı ve suçlu zihniyete sahip kişiler tarafından intikam, açgözlülük ya da macera amacıyla işlenmektedir. Siber suçlu, siber saldırıya maruz kalan kuruluşun içinden

veya dışından olabilir. Bu gerçeğe dayanarak, siber suçlar iç kaynaklardan gelen saldırılar (insider attack) ve dış kaynaklardan gelen saldırılar (external attack) olarak iki türe ayrılmaktadır. Yetkili sistem erişimi, içeriden saldırı olarak bilinir. O sisteme ilişkin politikaları, süreçleri, BT mimarisini, güvenlik sisteminin zayıflığı ve diğer pek çok şeyi iyi bildiği için içeriden birinin bir saldırı gerçekleştirmesi görece kolaydır. En önemlisi de saldırganın ağa erişimi vardır. Bu nedenle, içeriden bir saldırganın hassas bilgileri çalması, ağı çökertmesi gibi riskler dikkate alınmalıdır. İçeriden saldırı, kuruluşta “dâhili saldırı tespit sistemleri”nin (IDS, Internal intrusion detection systems) planlanması ve kurulması ile önlenir. Saldırgan ya içeriden ya da kurum dışından bir kişi/kişiler tarafından kiralandığında, bu durum dış saldırı olarak bilinir. Siber saldırı kurbanı olan kuruluş sadece mali kayıpla değil aynı zamanda itibar kaybıyla da karşı karşıya kalır. Saldırgan kurum dışından olduğu için, bu saldırganlar genellikle tarama yapar ve bilgi toplar. Deneyimli bir ağ/güvenlik yöneticisi tarafından güvenlik duvarları kanalı ile oluşturulan günlüklerin düzenli olarak izlenmesi ve analiz edilmesi, bu bağlamda gereken önlemler arasındadır. Ayrıca, İzinsiz Giriş Tespit Sistemleri (Intrusion Detection Systems) gibi diğer mekanizmalar da aktifleştirilebilir (Pande, 2017, ss. 15-16).

Bilgi güvenliği, dünya gündeminde öncelikli dikkate alınan ve çeşitli düzenlemelere konu olan bir sorun durumuna gelmiştir. Bunun somut göstergelerinden biri de Avrupa Birliği (AB) tarafından hazırlanan uluslararası sözleşmeler ve direktifler ile AB sınırlarının da ötesinde güvenlik şemsiyesi oluşturulması yönündeki girişimlerdir. Bu girişimlerin temel amacı, öncelikle kişisel mahremiyet olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin korunması ve bireylerin çevrimiçi ticarete karşı güven kazanmalarını sağlayarak bireyin refahının artırılması ve ticari genişlemeye katkı sağlamaktır (Henkoğlu ve Yılmaz, 2013, s. 467). AB siber güvenlik politikasının kökenleri, 1990'lara kadar uzanır. Ağların artan önemi ve internet kullanımındaki hızlı artış nedeniyle AB, başlangıçta elektronik ticaretin Tek Pazar'a (Single Market) sorunsuz bir şekilde kabul edilmesiyle ilgilenmiştir. Daha sonra AB, siber terörizm, siber caydırıcılık ve siber savunmaya daha fazla önem vermiştir. AB'nin bu yeni ilgisi, sırasıyla, 2013, 2017 ve 2020 yıllarında, üç siber güvenlik stratejisinin üretimine zemin sunmuştur. AB'nin her üç siber güvenlik stratejisi de AB'nin girişimleri ve projeleri koordine etmesini, AB ve üye devletlerin personelini eğitmesini, tatbikatlar yapmasını, piyasaları ve BİT ve siber güvenlik sektörlerini düzenlemesini, siber suçlarla mücadele için kolluk kuvvetlerinin gelişimini teşvik etmesini, AB kurumlarına yönelik siber saldırılara karşı kendi siber güvenlik ekiplerini geliştirmesini önermektedir. Büyük ölçekli bir siber saldırı durumunda ise AB kurumları siber tehditleri saptamaya ve bunlara yanıt vermeye hazır olmalıdır. Üç strateji de irdelendiğinde, AB'nin kaygı odağının ekonomik ve teknik konulardan, siber suçlar, teknolojik liderlik, stratejik özerklik ve üçüncü ülkeler üzerindeki uluslararası etkiye doğru kaydığı; AB siber güvenlik politikasının askeri boyutunun, sivil ve ekonomik boyutlarının çok gerisinde kaldığını söylemek olasıdır (Renda, 2022, ss. 489-490).

Tıpkı diğer kuruluşlar gibi, kütüphane ve bilgi merkezleri için de güvenlik konusu önemli bir sorun durumuna gelmiştir. Bilgisayar korsanları, kütüphane bilgi sistemlerine ve ağlarına sızmak için kütüphanelerin otomasyonundan ve çevrimiçi veri aktarımından yararlanabilmektedir. Bu ihlaller sadece kütüphane bilgi sistemleri ile sınırlı değildir; kimlik hırsızlığı, dolandırıcılık ve kütüphane personeli ve kullanıcılarının mahremiyetinin kaybı da söz konusudur. Birçok kişi kayıp, yanlış kullanılan, çalınan veya değiştirilen bilgilerden kaynaklanan zarara neden olabilecek özel bilgi ihlallerine maruz kalabilmektedir (Igbinoia ve Ishola, 2023, s. 249).

Kütüphane ve bilgi merkezleri için en önemli ve hassas konulardan biri kullanıcı verilerinin mahremiyetini korumaktır. Amerikan Kütüphane Derneği (ALA, American Library Association) bilgiye sınırsız erişim sağlamanın ve açık sorgulamanın önündeki engellere karşı korunmanın etik bir zorunluluk olduğuna işaret etmektedir. Kütüphaneciliğin tüm alanlarında kütüphane kullanıcılarına olası en çok materyal ve hizmet seçeneğini sunan uygulamalar, en iyi uygulamalar olarak kabul edilmektedir. Bir kütüphanede mahremiyet ya da gizlilik hakkı ise, kişinin ilgilendiği konu her ne olursa olsun açık sorgulama hakkı ve bu sorgulamaların başkaları tarafından görülmemesidir. Gizlilik, bunlarla sınırlı olmamak üzere, aranan ya da alınan bilgileri; danışılan, ödünç alınan, edinilen ya da iletilen kaynakları; veri tabanı arama kayıtlarını; referans görüşmelerini; dolaşım kayıtlarını; kütüphaneler arası ödünç kayıtlarını ve kütüphane materyallerinin, tesislerinin ya da hizmetlerinin kişisel olarak tanımlanabilen diğer kullanımlarını içerir. Yakın dönemde Amerikan Kütüphane Derneği, kullanıcıların gizlilik hakkının "zevk, ilgi ya da araştırma

seçeneklerini bir bireyle" ilişkilendirebilecek her türlü bilgi için geçerli olduğunu belirtmiştir (Nicolas-Rocca ve Burkhard, 2009, s. 58).

Küreselleşme, teknolojik yakınsama ve web 2.0 ile gerçekleşen bilgi patlaması, birey ve kurumları bilginin güvenilirliği sorunu ile de yüzleştirmiştir. Bilgi kaynaklarının seçimi ve değerlendirmesinde rol oynayan etmenler arasında, kaynağın sözlü, basılı, kurum içi veya kurum dışı olması, uzman veya yetkililerce hazırlanıp hazırlanmadığı, erişim zorluğu ya da kolaylığı ve/ya da kaynağın gereksinim duyulan bilgileri doğrudan içermesi veya bu bilgilere yönlendirmesi ve benzerleri yer almaktadır. "İnsanlar" (people), "belgeler" (documents) ve "sanal araçlar" (virtual agents) birbirinden farklı güçlü ve zayıf yönleri olan farklı türde bilgi kaynaklarıdır. Sonuç olarak, bilgi kaynaklarının seçimi, seçimi yapan kişi ve koşullara göre değiştiğinden, durumsal bağlam da belirleyici bir etmendir. Örneğin, mühendisler hangi belgeleri okuyacakları konusunda öneri almak için genellikle insanları aramakta, iletişim kuracakları meslektaşlarının isimlerini bulmak için de genellikle şirket içi raporlara başvurmaktadır. Güven kavramının sorgulanması, kesinliğe ulaşmayı olanaksız duruma getiren risklerin üstlenilmesini gerektirir. Üstlenilen riskin niteliğine bağlı olarak güvenilirlik; sağduyu, yetkinlik, bütünlük, empati ve benzeri anlamlara gelebilir. Bir bilgi kaynağı (güvenilen taraf), bilgi arayana (güvenen taraf) karşı ahlaki bir sorumluluğa sahip olsa da, kaynağın bu sorumluluğu yerine getirememesi ya da getirmeye istekli olmama riski vardır. Bilgi arayan için güven, diğer kişinin gerekli bilgi ve becerilere sahip olup olmadığı (biliyor mu?) ve bildiklerini doğru ve tarafsız bir şekilde anlatıp anlatmayacağı (anlatacak mı?) değerlendirilmesini içerir. Ayrıca, bir şeye güvenme kararı, bilgi arayan kişinin iletilen mesajı doğru bir şekilde yorumlama becerisine güvenmesini de gerektirir (anlıyor muyum?) (Hertzum, Andersen, Andersen ve Hansen, 2002, ss. 13-14). Bu noktada, yüzeysel bir bakış açısı, belgeler ve sanal araçların, insanlara göre daha güvenilir olduğu kanısını uyandırabilir. Ancak, bilgi kirliliği ve gerçek ötesi (post-truth) haberlerin hızla yayılmasına izin veren ortam çeşitliliği resmi ya da resmi olmayan belgelerin niteliğini denetleyecek bir filtrelemeyi ve bir takım ölçütleri gerektirirken, çeşitli algortimalleri ile sanal araçların (henüz emekleme döneminde oldukları da göz önüne alındığında) güvenilirlik konusunda açıkları, eksiklikleri, sorunların büyümesine neden olmaktadır. Bu durumda bilgiyi sorgulayan/güvenen tarafın eleştirel yaklaşımını güçlendirecek türden bilgi okuryazarlığı bilgi ve becerilerine ilişkin altyapısının gelişimi daha da önemli bir konuma taşınmaktadır.

1990'lardan bu yana kütüphaneler, kullanıcılarını bilgi gereksinimlerini anlama, sorgularını çerçeveleme, bilgi gereksinimlerine ilişkin soruları formüle etme, bu gereksinimleri karşılayacak kaynakları belirleme ve en önemlisi de özgün ve güvenilir bilgi kaynaklarını seçebilme ile bilgi kaynaklarını akılcı ve etkin biçimde kullanma gibi konularda eğitmek için çaba sarf etmektedir. Gerçek ötesi siyasi ortamın ve önemli miktarda sahte haberin mevcut olduğu bu çağda, kütüphanelerin kullanıcılarını sahte ve gerçek haberler veya gerçek ve gerçek ötesi ifadeler arasındaki farkı saptayabilecekleri yöntemler konusunda bilinçlendirmeleri de zorunlu duruma gelmektedir. Gençlerin gazeteciliğin ya da haberciliğin tarafsızlığına ilişkin farkındalığının yetersiz olduğu ve sosyal medyada yer alan içeriklere daha fazla inanmaya başladığı bu mevcut durumda, başta araştırma ve üniversite kütüphaneleri olmak üzere, kütüphanelerin rolü daha da önemli duruma gelmektedir (Kumar, 2017, ss. 73-74).

Bilginin güvenilirliği sorunu karşısında en etkin yöntemlerden biri bilinçli bir eğitim planlamasıdır. Bilgi gereksinimi ile başlayan ve bilginin elde edilmesi, kullanımı ve paylaşımına kadar süren süreçlerin doğru biçimde yönetimi, bir diğer deyişle bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında hem kütüphane çalışanları hem de kullanıcılara verilecek bir eğitim, değişen koşul ve gereksinimlere koşut olarak sürekli güncellenmelidir. Bilgi okuryazarlığının eksikliği ya da yetersizliği, aynı zamanda, dijital uçurumu tetikleyen bir sorun olduğundan, bilgi okuryazarlığı ve bu bağlamda kütüphanelerin yerinin irdelenmesinden önce, dijital uçurum kavramının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Dijital Uçurum

Dijital uçurum, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hem uluslar/ülkeler arasında hem de aynı ulus/ülke içinde eşit olmayan dağılımını ifade eden bir kavramdır. Dijital uçurum dünya çapında bilgi üretimi, erişilebilirliği ve yayılımının dengesiz yoğunluğuna atıfta bulunsa da şiddeti ve derinliği farklı ölçüt ve göstergelerle değerlendirilebildiğinden tanımlanması güç ve karmaşık bir ifadedir. Bu kavram, yeni bilgi

üretim ve kullanma kapasitesini büyük ölçüde belirlemektedir. Dijital uçurumun üstesinden gelmek ve ülkeler arasındaki ve içindeki bilgi uçurumunu daraltmak, uluslararası kalkınma ajanslarının yanı sıra bazı ulusal hükümetlerin de başlıca hedefi durumuna gelmiştir (Evers ve Gerke, 2010, s. 7). Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim, dijital uçurumun üstesinden gelmek için gereklidir ancak yeterli değildir. Dijital uçuruma neden olan etmenlerden biri olarak bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim bağlamında karşılaşılan temel zorluklardan biri gelir kısıtlamalarıdır. Diğer sorunlar ise teknolojik altyapı yetersizlikleri ve/ya da internetin sağladığı bilgileri anlayamama, bir diğer deyişle internet okuryazarlığı eksikliğidir. Bu engeller, bireylerin yapabileceklerini ve teknolojiye erişimde başarabileceklerini sınırlamaktadır (Onwukanjo, 2021, s. 1). Bilgi toplumunun geliştirilmesi ve kalkınma için, bilginin üretilmesi, yayılması ve kullanılmasına sağlam bir zemin sağlayan bilgi ve iletişim teknolojilerinin varlığı bir ön koşuldur. Ancak ülkeler, bölgeler ve nüfuslar BİT'e erişim açısından bölünmüş durumdadır. Kore, Malezya, Singapur, Hollanda ve Almanya'ya ilişkin sosyo-ekonomik göstergelere bakıldığında, mevcut küresel dijital uçurumun ve bilgi uçurumunun gelişmekte olan ülkeler ile sanayi ülkeleri arasında ve tek tek uluslar içinde genişlediği anlaşılmaktadır. Bilginin eşitsiz üretimi ve dağılımı, yüksek üretkenliğe sahip ülkeler ile daha az üretken ülkeler arasındaki bilgi uçurumunu genişletmektedir. BİT'in dağılımı ve bilgi üretimi birbiriyle ilişkilidir, ancak bir BİT altyapısı gerekli bilimsel bilgi ve uzmanlığın yerel olarak varlığı ile geliştirilebilir (Evers ve Gerke, 2010, ss. 3-6).

Genel olarak kütüphaneler dijital uçurum bağlamında dezavantajlı kesimlerin erişim gereksinimlerine yanıt vererek önemli bir sorumluluğu yüklenmektedir. Ancak bilgisayarlara ve internete ücretsiz erişim, bu çerçevede sınırlı ve yetersiz bir boyuttur. Kütüphaneler, daha geniş kapsamlı roller almak üzere teknoloji erişimini diğer hizmetleri ve işlevleri ile nasıl güçlendirebileceklerine dikkat etmelidir. Bazı kütüphaneler bilgisayar ve bilgi okuryazarlığı eğitimi, sosyal yardım ve içerik geliştirme sağlayarak bu hedefi zaten gerçekleştirmektedir ve kamu erişiminin ötesinde hizmetlere odaklanmaya devam ederlerse sosyal eşitliği teşvik etmede daha da etkili olacaklardır (Kinney, 2010, s. 150).

Buraya kadar verilen bilgilerden anlaşıldığı gibi, yaşam boyu öğrenme için bir yapı taşı olması; dijital kaynaklara doğru yol, yöntem ve stratejilerle erişim, bunları değerlendirme ve etkin kullanmaya ilişkin bilgi ve becerileri sağlaması ve doğru ile yanlışın ayırt edilmesi anlamında bilgi okuryazarlığı önemli bir role sahiptir. Dijital uçurum sorununa da çözüm sunan bilgi okuryazarlığı eğitiminde kütüphane ve bilgi merkezlerinin sorumluluk ve katkıları oldukça önemlidir.

Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılmasında Kütüphanelerin Rolü

Bilgi okuryazarlığı terimi 1974 yılında, Paul Zirkowski tarafından, kütüphaneler ve bilgi bilimi konusunda Ulusal Komisyon'a (National Commission) sunulan bir raporda kullanılmıştır. Rapor, Amerika Birleşik Devletleri'nde gelecek on yılı kapsayacak biçimde evrensel düzeyde bir bilgi okuryazarlığının başarısını sağlamak üzere tasarlanan ulusal bir programı duyurmaktadır. 1974'ten bu yana pek çok kişinin sezgisel olarak tanımlanan bir kavrama içerik ve biçim kazandırmak amacıyla yoğun çabalar harcadığı bilinmektedir. Söz konusu dönemlerde, kütüphanecilerin yalnızca bilgi kaynaklarının değişen doğası ve mevcut bilginin ezici miktarı, bir diğer deyişle bilgi patlaması konusunda değil, aynı zamanda ortalama kullanıcıların gerekli bilgi ve becerilerden yoksun olmasıyla ilgili kaygılarının da varlığı dikkati çekmektedir. Tam da bu bağlamda, bilgi okuryazarlığı, bireylerin başarılı bilgi kullanıcıları olmalarına ilişkin hazırlıklara işaret eden bir kavramdır (Doyle, 1994, s. 5).

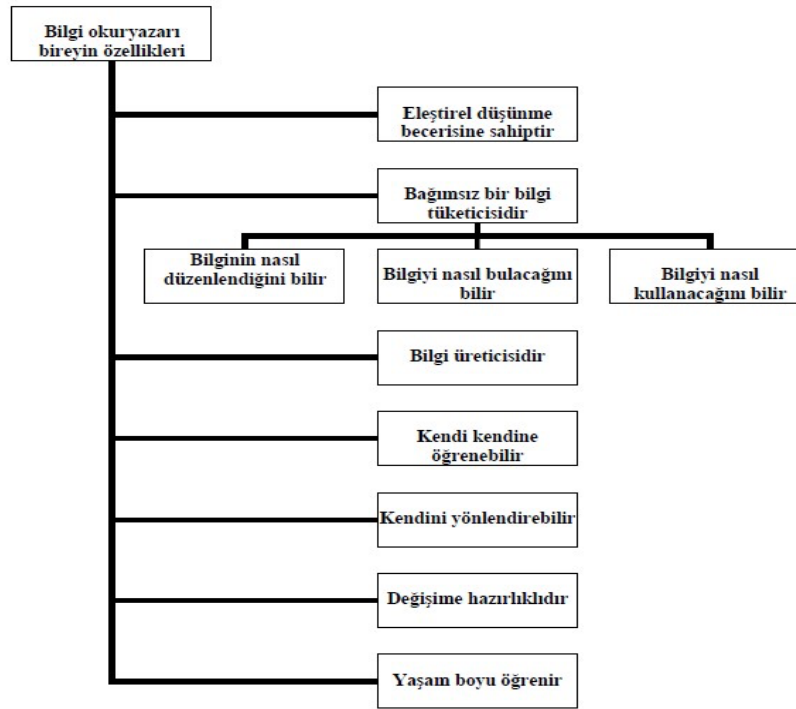
İnternet ve dijital teknolojilerin ortaya çıkmasıyla birlikte, 1970'lerin sonlarında Paul Zurkowski tarafından ortaya atılan bu kavramın daha sonra Amerikan Kütüphane Derneği'nin (ALA) 1989 Nihai Raporu'nda (Final Report) yeniden tanımlandığı ve kütüphane ve bilgi bilimi çevrelerinde yaygın biçimde kullanılmaya başladığı görülür. Özellikle üniversite kütüphaneleri için bu kavram eğitim programlarını dönüştürücü niteliktedir (Sample, 2017, s. 5).

Doyle (1994, s. 5), kütüphane ve bilgi bilimi eğitiminde bilgi okuryazarlığı kavramının yaygınlaştığı ilk dönemlerde, kavramın sadece çevrimiçi kataloglara indirgenmesini bir sorun olarak nitelendirmekte ve kütüphanecilerin bilgiyi gerçek dünya ile ilişkilendirme konusunda özen göstermeleri gerektiğine dikkati çekmektedir. Doyle (1994, s. 5)'e göre, kütüphanecilerin işi, bilginin bulunması ile tamamlanmaz. Bilginin

bilgi olabilmesi için dünyanın geri kalanıyla ilişkilendirilmesi gerekir. Nitekim çeşitli ulusal hareketler de bu bağlantıya giden yolu işaret etmektedir.

Dolayısıyla, bilgi okuryazarlığı, bilgiye etkili ve verimli bir şekilde erişme, bilgiyi kullanma ve değerlendirme becerisidir. Bilgi okuryazarı bireyler, sorunları çözmek için bilgiye gereksinim duyulduğunu fark eden, bilgi gereksinimlerini soru veya karar şeklinde çerçeveleyebilen ve belirli bilgi gereksinimine bağlı olarak çeşitli kaynaklardan nitelikli bilgi edinebilen kişilerdir (Wolf, 2009). Daha da yalın bir ifade ile bilgi okuryazarlığı, bireysel olarak ya da topluluk içinde ve birçok bağlamda değişik kaynaklardan bilgiye erişme, bu bilgiyi kullanma ve değerlendirme yeteneğidir (Bruce, 2013). Kızılaslan (2007, s. 7), bilgi okuryazarlığının bileşen sözcükleri olan “okuryazarlık” ve “bilgi” arasında organik bir bağ olduğuna vurgu yapmaktadır. Okuryazarlığın yazılı her türlü bilginin edinilmesini sağlaması, okuryazar olan kişilerin okuryazar olmayan kişilere göre daha fazla bilgi edinme şansını elde etmesine yol açmaktadır. Ancak öğrenilen bilgilerin ne tür yarar ve işlevlerinin olacağını anlamak için yalnız okuryazar olmak yeterli değildir. Bu nedenle elde edilen bilgide seçici olmak, amaçlı ve bilinçli bir bilgi edinme yolunu izlemek gerekmektedir. Bu da bilgi okuryazarlığını gerektirir.

Bilgi okuryazarı bireyler, iş ve günlük yaşamlarında bilgiyi en iyi şekilde nasıl kullanacaklarını bilirler. Örneğin, bir işletmeyi nereye kuracakları, nasıl oy kullanacakları gibi konularda karar verirken en faydalı bilgileri belirler; haber bültenlerini, reklamları ve siyasi kampanya konuşmalarını değerlendirebilir, istatistiklerin karmaşık bir konunun sadece bir yönünü desteklemek için kullanıldığını fark edebilirler. İstatistikler bir konunun tüm yönlerini kapladığında, bilgi okuryazarlığı, bireylerin aldatmacayı ve dezenformasyonu fark etmelerini sağlar, böylece gerçekten bilinçli bir karar verebilirler. Bu kişiler, bilginin değerini ve gücünü takdir eder; yaşamlarındaki, topluluklarındaki ve toplumdaki sorunları ele almak için bilgiye gereksinim duyulduğuna inanırlar. Bilginin analiz edilmeden, sorgulanmadan ve mevcut bilgi ve deneyimleriyle bütünleştirilmeden bilgi sayılmayacağını farkındadırlar. Yaşam boyu öğrenen bireyler olmak için donanımlıdırlar çünkü nasıl öğreneceklerini bilmektedirler (Hassan ve Mansor, 2009, s. 97). Oldukça genel bir perspektiften, bilgi okuryazarı kişinin edindiği beceriler şöyle sıralanabilir: bilgi gereksinimini fark eder; bilinçli karar verme için eksiksiz ve doğru bilginin değerini bilir; potansiyel bilgi kaynaklarını tanımlayabilme ve bu kaynaklara erişebilme becerisi vardır; edindiği bilgileri analiz etme, değerlendirme, sentezleme ve iletme süreçlerinde başarılıdır. Bunun yanında, bilgiyi eleştirel olarak ve problem çözebilmek için kullanır; bilgi yığınlarını nasıl yöneteceğini bilir; edindiği bilgilerden yeni bilgiler üretebilir. Ayrıca, bilgiyi yasal, etik çerçevede ve saygın biçimde kullanma eğilimindedir; pratik amaçları için bilgiden yararlanır; örneğin, araştırma, ödev, rapor ve benzerlerini hazırlamak için gereken bilgiyi organize etme yeteneği vardır. Formal olarak bir düzeni olmayan herhangi bir kaynaktan bilgiye erişim için gereken stratejilere hâkimdir (Shafack, 2020). Bilgi okuryazarı bir bireyin özellikleri şematik olarak da aşağıda açıklanmaktadır:

Şekil 1: Bilgi okuryazarı bireyin özellikleri (Kurbanoglu, 2006)

Bilgi okuryazarlığı bilgi toplumunun temel yetkinliklerinden biri olduğundan, üniversite kütüphanelerinin yanı sıra toplumun tüm kesimlerine hizmet götüren halk kütüphanelerinde de bilgi okuryazarlığı eğitimi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Günümüzde kütüphaneciler yalnızca bilgi sağlayıcıları olarak değil, aynı zamanda bilgi toplumu vatandaşlarının eğitimcileri olarak da hareket etmektedir. Kütüphaneciler tarih boyunca bibliyografik eğitim verme konusunda köklü bir geleneğe sahip olmuştur ancak son zamanlarda eğitim repertuarlarını daha genel bir çerçeve olan bilgi okuryazarlığı becerilerini içerecek şekilde genişletmişlerdir (Julien ve Pecoskie, 2009, s. 149; akt. Henkel, 2015). Bilgi ve bilgiye dayalı ekonomi geliştikçe ve teknoloji ilerledikçe, kütüphanecilerin önlerine konan değişiklikleri ele almaları, kendilerini ve kurumlarını yeniden konumlandırmaları ve "bilgi aktarıcı" olma konumundan "öğrenmeyi kolaylaştırıcı" konuma geçmeleri gerekmiştir (Foo, Chaudhry, Majid ve Logan, 2002; Woodard, 2003, s. 190; akt. Henkel, 2015).

Günümüzde bilgi önemli bir ekonomik metaya dönüşmüş, buna koşut olarak, kütüphane, kaynak temelli öğrenmenin merkezi noktası haline gelmiştir. Eğitim paradigmasındaki değişimlerle birlikte kütüphanecinin rolü de kökten değişmektedir. Metin tabanlı öğrenmeden, kaynak tabanlı öğrenmeye geçişin etkisi, kütüphane materyallerinin daha yoğun kullanımını ve basılı, basılı olmayan medya kaynakları da dâhil olmak üzere daha fazla ve çeşitli medya kaynaklarına yönelik talebi içermektedir. Kütüphaneci, birçok türde bilgi kaynağının edinilmesi, düzenlenmesi, paylaşımı ve izlenmesinden sorumludur. Sorumlulukları arasında, veritabanı araştırması, kütüphaneler arası ödünç verme, internet haber gruplarını izleme veya bilgisayarlı kütüphane bilgi sisteminin bakımı ve benzerleri yer almaktadır. Tüm bu görevler, yönetsel uzmanlık ve bilgi okuryazarlığını gerektirir (Dhiman, 2006). Değişen eğitim sistemi ve sosyal yapıya uyum sağlamak üzere eğitimdeki (hem örgün hem de yaygın) mevcut eğilim, belirli bir materyal setini kavramak veya öğretmek yerine öğrenmeyi kolaylaştırmaya çalışmaktır. Bu doğrultuda kütüphane kullanıcıları, gereksinimleri doğrultusunda, özgün, doğru ve ilgili bilgiye ulaşabilmelidir. Kütüphane ve bilgi bilimi uzmanları, bilgiye yapılandırılmış erişim sağlayarak, kullanıcıların bilgiyi doğruluk, güncellik ve uygunluk açısından nasıl değerlendireceklerini ve farklı kaynakları nasıl karşılaştıracaklarını öğrenmelerine yardımcı

olarak, kullanıcılarının bilgi okuryazarı olmalarını sağlayabilirler. Ayrıca, bilgi okuryazarlığı sürecine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için, bilgiyi yapılandırma sürecinde önemli düzeyde motivasyona ve eğitime sahip olmaları gerekmektedir (Kamila, 2011, ss. 283-284).

Bilgi profesyonelleri ya da kütüphaneciler, bilginin yönetimi ve bilgi kaynakları konusunda uzmanlığa sahiptir. Kaydedilen bilgi, belgenin içeriği, kütüphaneciler tarafından analiz edilmeli, özetlenmeli, sınıflandırılmalı, kavramlar ve kavramsal birimler çıkarılmalı ve bunlar daha sonra etiketleme için ilişkili dile veya dillere çevrilmelidir. Sınıflandırma sistemleri, bilgi okuryazarlığı eğitiminde kullanılacak önemli bir araçtır. Bu sistemler, bilginin açık ve anlaşılır bir hiyerarşik ilişkiler sistemi içinde düzenlenmesi ve sunulması, enformasyon ve iletişim görevinin yerine getirilmesi ve yeni ilişkiler yoluyla bağlantıların keşfedilerek yeni bilginin yaratılmasının kolaylaştırılması için model olarak kullanılabilir (Knežević, 2013, s. 64).

21. yüzyılın teknoloji ile kuşattığı ortam ve koşullar, bu ortam ve koşulların gerektirdiği bilgi okuryazarlığı da dâhil bir dizi bilgi ve becerinin gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Bu yüzyılın biçimlendirdiği kendine özgü toplum tipi sanayi sonrası toplum, kapitalist ötesi toplum, dijital toplum ve benzeri birçok kavramla anılsa da ortak öge ve güç “bilgi” olduğundan, sıklıkla kullanılan bilgi toplumu kavramı ve özelliklerinin tartışılmasında yarar vardır.

Bilgi Toplumu

Türkçede hem "information society" hem de "knowledge society" karşılığında “bilgi toplumu” teriminin kullanılması daha önce açıklanan “enformasyon” ve “bilgi” ayrımının ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır. “Enformasyon toplumu” ile “bilgi toplumu” arasındaki fark Sorj (2008, s. 25) tarafından oldukça net biçimde açıklanmıştır [burada yazarın açıklamalarının daha iyi anlaşılması için "information society" için “enformasyon toplumu”, "knowledge society" için ise “bilgi toplumu” ifadeleri kullanılacaktır]:

Günümüzde “enformasyon toplumu” terimi ağırlıklı olarak yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin etkileri ve sosyal sonuçlarına atıfta bulunmak üzere kullanılmaktadır. Ancak bu terim bir temayı tanımladığı için yararlı olsa da, çağdaş dünyadaki toplumların dinamikleri için bir kuram ya da açıklayıcı bir çerçeve değildir. Bu terimin yanlış olduğu dahi söylenebilir çünkü birincisi enformasyon tüm toplumlarda eşit derecede önemlidir, ikincisi ise enformasyonun tek başına bir değeri yoktur: önemi bir enformasyon sistemine dâhil edilmesine bağlıdır. Bu anlamda, yaygın olarak kullanılan bir diğer terim olan "bilgi toplumu" daha uygundur, ancak bu terim ise bir kez daha tüm toplumların bilgiye dayandığı gerçeğini göz ardı etmektedir. Pratikte “bilgi toplumu” kavramı, çağdaş dünyada ekonomik genişlemenin başlıca aracı olan teknolojik inovasyonu sağlayan belirli bir bilgi türüne - bilimsel bilgiye- atıfta bulunmaktadır. Sosyolojik açıdan bakıldığında ise bilgi toplumu ile kapitalist, teknolojik temelli tüketim toplumlarından söz edilebilir. Bu toplumlarda, iletişim ve yaşam kalitesi ile ekonomik ve sosyal ilişkiler bilimsel bilgiyi gerektiren teknolojik çıktılar (ürün ve hizmetler şeklinde) tarafından yönlendirilmektedir.

Benzer biçimde Özkan (2009, s. 114) da bilgi toplumunu karakterize eden “bilgi” kavramı ile özellikle “bilimsel bilgi” ögesine vurgu yapıldığını belirtmektedir. Sanayi Devrimi, toplumsal yaşamı çok çeşitli boyutları ile etkilerken, sanayi ötesi dönemin getirdiği en önemli değişiklik bilgi toplumu olgusu ve kavramıdır. Sanayi devrimi ile başlayan ve bilgi toplumu ile bilgi çağının gelişimini temellendiren değişiklik ve gelişmeler hızla varlığını sürdürmektedir. Söz konusu değişiklik ve gelişmeler, doğal olarak toplumu da değiştirmektedir. Bireyin refah ve huzur içinde nitelikli bir yaşam sürdürmesi için toplumsal dönüşüme uyumu gerekmektedir. Bilgi toplumunun ön koşulu ise bilgiyi etkin ve verimli kullanabilecek donanım ile becerileri edinmektir.

Öte yandan, bilim ve teknolojideki gelişmelerin tetiklediği bilgi patlaması ve bilgi teknolojilerinin toplumsal ve ekonomik gelişmeye sundukları olanaklar dikkate alındığında, Toffler’in ‘üçüncü dalga’

olarak ele aldığı aşamanın ‘bilgi çağı’, bu dönemin öngördüğü toplumun da “bilgi toplumu” olarak adlandırılması söz konusudur (Özden, 2005). Toffler’a (1981) göre, medyanın hem yansıttığı hem de yoğunlaştırdığı uygarlığın kitlesizleşmesi (de-massification), birbirimizle paylaştığımız bilgi miktarında muazzam bir sıçramayı da beraberinde getirmiştir. İşte bu artış, neden bir "bilgi toplumu" durumuna geldiğimizi açıklamaktadır. Altay (2017, s. 21), tarih boyunca dünya çapında toplumsal değişimlerin hep yaşandığı ancak hiçbirinin bilgi toplumunda olduğu kadar etkili ve hızlı olmadığını vurgulamaktadır. Kuşkusuz bu hızlı değişimde bilgi ve teknolojinin son derece önemli bir rolü bulunmaktadır. Bilgi toplumuna geçiş süreciyle birlikte fiziksel ve zamansal kısıtlamalardan kurtulan, her zaman ve her yerde erişilebilir duruma gelen bilgi, değişimin hızlanmasında ve yaygınlaşmasında son derece stratejik bir kaynak olmuştur. İnsanın tüm yaşamını kuşatan teknoloji ise bilgi temelli bir toplumun temellerinin atılmasına ve bilginin küreselleşmesine yol açmıştır.

Bununla beraber, bir toplumun bilgi toplumu olup olmadığına ilişkin yargıya varmak çok kolay değildir çünkü bilgi toplumu olmanın ölçütleri yalnız bilgi ve iletişim teknolojileri ve/ya da bilgi kaynakları ile ortamlarına yatırım yapılması ile sınırlandırılmaz. Bilgi ve iletişim teknolojileri ve/ya da bilgi kaynakları ile ortamlarına ilişkin yatırımın çıktılarının değer yaratması; toplumun tüm katmanlarında etkin ve etkileşimli bir akış yaratması; ekonomi, sanayi, eğitim, kültür, sanat ve daha birçok alanda hem yerel hem küresel ölçekte dönütleri ve yansımaları olması önemlidir. En önemlisi de bu bağlamın devlet politikaları ve kararlarında ne kadar, nasıl yer aldığıdır.

Yılmaz (2010, s. 263, 286) tarafından Türkiye’nin bilgi toplumu politikasında kütüphane kurumuna ilişkin yaklaşımın değerlendirildiği bir çalışmada, Devlet Planlama Teşkilatı’nın konuya ilişkin 2003 yılından itibaren yayımladığı politika belgeleri irdelenmiştir. Bunlar, “e-Türkiye Girişimi Eylem Planı-2002”; “e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (2003–2004)”; “e-Dönüşüm Türkiye Projesi 2005 Eylem Planı”; “Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010)” ve “Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı (2006-2010)”dır. Çalışmanın bulguları, kütüphane kurumunun Türkiye’nin bilgi toplumu politikasının bir bileşeni olarak yeterince benimsenmediğini, kütüphaneyi toplumsal, kültürel ve eğitsel bağlamlarda doğru algılayan bütünsel bir yaklaşım bulunmadığını göstermektedir. Yılmaz (2020, s. 287) eleştirel bir biçimde, Türkiye’de bu konuda da, diğer konularda olduğu gibi, günübürlük, bütünsellikten yoksun, kişisel duyarlılıklara dayalı ve güncel politika gereksinimlerine uygun davranış ve yaklaşımların benimsendiğini ve bu yaklaşımın değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Karadeniz ve Yılmaz (2016, s. 59), bilgi politikaları ile kütüphane kurumu arasında organik bir bağ bulunduğu düşüncesi ile yaptıkları benzer bir çalışmada, Türkiye’de Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı’nda, kütüphane kurumuna ilişkin yaklaşımı irdemiştir. Çalışmada varılan sonuçlara göre yazarlarda oluşan kanı, bu belgede kütüphane kurumunun ulusal bilgi politikalarının organik bir ögesi olarak görülmemiş olmasıdır. Karadeniz ve Yılmaz (2016, ss. 76-77) tarafından verilen bilgilere göre, Strateji kapsamında bilişim teknolojilerinin toplumda yaygınlaştırılması bağlamında kütüphanelerin sorumluluğu, bazı kütüphanelerin bünyesinde kurulmuş olan internet erişim merkezlerinin devamlılığının sağlanmasıdır. Kütüphanelerin bilgi okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve ağ okuryazarlığı gibi konulardaki desteğinin önemi dikkate alındığında, bu ve benzeri ifadeler sınırlı ve yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, Bilgi Güvenliği ve Kullanıcı Güveni eksenini kütüphanelerle ilişkilendirilmelidir çünkü örneğin ödünç verme hizmetleri kapsamında da olsa kütüphane otomasyon sistemleri pek çok kişisel veriyi içermektedir. En önemli bir diğer sorun ise kütüphanelerin dijital bölünmeyi azaltacak bir kurum olarak görülmemesidir. Karadeniz ve Yılmaz (2016, s. 80)’a göre, bilgi toplumunu yönlendirecek tek meslek grubu bilişimciler değildir. Bilgi toplumu eylem stratejileri, yalnız bilgi teknolojilerini ve uygulamalarını değil aynı zamanda bilginin yönetimini ve toplum tarafından kullanımını da dikkate almalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, üniversiteler gibi bünyesinde kütüphane barındıran kurumlar ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri ile alandaki sivil toplum kuruluşlarının ulusal bilgi politikalarının biçimlendirilmesine katkı sağlamak üzere çeşitli hazırlık etkinliklerinde bulunmaları oldukça önemlidir.

Benzeri bir diğer çalışmada (Ekici ve Yılmaz, 2020), Türkiye’de 2000 yılı ile sonrasında oluşturulan ulusal bilim-teknoloji politikalarında bilgi yönetimi yaklaşımı sorgulanmaktadır. 2000 ve sonrası dönemde oluşturulmuş 116 bilim-teknoloji politika belgesinin içerik analizinin yapıldığı çalışmanın, bilim-teknoloji

politikalarının sürekli ve tutarlı olarak geliştirildiğini gösterdiği ancak eğitim, insan gücü gibi altyapı eksiklikleri nedeniyle tam olarak uygulanmadığı çıkarımı yapılmaktadır (Ekici ve Yılmaz, 2020, s. 505). Söz konusu belgelerde, Ar-Ge, yenilikçilik, bilim-teknoloji, insan kaynağının geliştirilmesi, bilimsel yayın üretimi gibi doğrudan bilgi üretimine odaklanan etkinliklere odaklanıldığı belirtilmektedir. Bilgi üretimi için yatırımların ve yasal düzenlemelerin yapılmasına karşın var olan sorunların çözümüne yönelik uzun dönemli stratejilerin uygulanmamasının, sınırlı düzeyde başarı elde edilmesine neden olduğu ifade edilmektedir. Bir diğer sorun, bu bağlamdaki politikaların nitelikten çok niceliği önceliğe alması ve kısa dönemde sonuç almaya odaklı olmasıdır. Ayrıca, tasarlanan politikaların uygulanmaması ya da uygulanan politikadaki ölçme ve değerlendirme eksikliği ile eğitim gibi uzun dönemli ve sürekli geliştirilmesi gereken altyapı öğelerinin yetersizliği de bu sorunları pekiştirmektedir (Ekici ve Yılmaz, 2020, ss. 526-527). Bu bilgiler, Türkiye’de ulusal düzeyde bilgi politikalarının geliştirilmesi gerektiğine ilişkin farkındalık ve girişimlerin oluştuğunu ancak köklü ve yeterli politikaların varlığından henüz söz edilemeyeceğini göstermektedir.

Bilgi çağı olarak nitelenen 21. yüzyılda bilgi toplumu insanının karakteristik özelliği sürekli öğrenme ve kendini geliştirme uğraşdır. Bilginin varlığı insanın varlığı ile ilişkilidir, bilginin olmaması insanın da olmadığı anlamına gelir. Bilgi, insan yaşamının aktif olarak sürdürülebilirliğini sağlayan, insan eylemlerini biçimlendiren, karar verme süreçlerini yönlendiren temel bir güçtür. Bilgi patlaması ile hızı ve yayılımı artan bilgi ile beraber bilginin yönetimi güçleşmiştir. Bu güçlüğü üstesinden gelmek için her şeyi bilmek yerine gereksinilen bilgiye nereden, nasıl ulaşılabileceğini öğrenmek önem kazanmıştır. Bu da öğrenmeyi öğrenmek isteyen seçici ve eleyici bir insan profilini gerektirmiştir (Esirgen, 1997; Fındıkçı, 1999; Yılmaz, 1997; akt. Numanoglu, 1999, s. 342). Dijitalleşen toplumumuzda genel olarak bilgi, özel olarak da veriler ile etkileşim ve içeriğe erişilebilirlik öncelikli hedeflerdir. Bu nedenlerle, insanların mobil ve dijital cihazları kullanma ve manipüle etme yeteneklerinden yararlanarak işbirliğini ve öğrenmeyi güçlendirmek gerekmektedir (Conde ve Fonseca, 2018, s. 225).

Bilgi toplumunun temelini oluşturan “bilgi” olgusu, bu olgunun bilimselliği, rasyonel olması, içselleştirilmesi ve etkinleştirilmesini gerektirmektedir. Bilginin etkin ve verimli kullanımı için gereksinim ve hedeflere uygun ve doğru olan bilgi/bilgilere erişim ön koşuldur. Bu anlamda eğitim ve altyapı oluşturmanın en önemli kanallarından biri de kütüphane ve bilgi merkezleridir. Bilgi ortam ve araçlarının teknoloji desteği ile değişen, çeşitlenen yapısı, bilgiye erişim kavramını da dönüştürmüştür. Dolayısıyla bilgiye erişimin bilgi toplumunda nasıl bir değişim yaşadığı da sorgulanması gereken önemli konular arasındadır.

Bilgi Toplumunda Bilgiye Erişim

Lyotard (1993, s. 51; akt. Webster, 2006, ss. 254-255), eğitilmiş olmanın ya da öyle sayılmanın uzun bir süre boyunca belli bir bilgi birikimine sahip olmak biçiminde anlamlandırıldığına işaret etmiştir. Ancak bilgisayarlaşmayla birlikte bu nitelik, bir içeriği zihinde tutmaktan çok, uygun bilgi ortamları ve veri bankalarına nasıl erişileceğini bilmekle ilgili bir konu durumuna gelmiştir. Postmodern çağda “edimlilik”, “edimselleştirme” ya da “oluşturma” (performativity), “terminalerin nasıl kullanılacağı” kişisel bilgiden daha önemli olduğu fikrini yaymaktadır. Bu nedenle, “klavye becerileri” ve “bilgiye erişim” gibi yetkinlikler, geleneksel bilgi anlayışlarının yerini almaya başlamıştır.

Benzer biçimde Atılgan (2009, s. 202) da, bilgi çağında, bilgiyi ezberleyen değil, bilgiye ulaşabilen, bilgiyi kullanabilen, eleştirel ve yaratıcı düşünen bireylerin gelişmeye katkı sağlayacağını vurgulamaktadır. Bilgi ve bilgiye erişimin öne çıktığı bu çağda, bilgiye erişimin özellikle doğru, güncel ve gereksinim duyulduğu anda gerçekleşmesi, karar alma süreçlerine katkısı bağlamında oldukça önemlidir.

İnternet ve web kullanımı yoluyla dünya çapında bağlantıların artması, bilgiye erişim biçim ve ortamlarını değiştirmiş, teknolojinin etkin biçimde bilgi edinme ve yayma alanına girmesiyle birlikte, bilgiye erişim süreçleri daha hızlı, daha kolay duruma gelmiştir; gereksinim duyulan bilgilere zamanında erişim sağlanabilmektedir. Bu gelişmeler ile beraber, kütüphanelerin temel rolleri, kültürü ve paradigması da değişmiştir. Bilgi çağı fikri, dijital çağ ya da dijital devrim kavramıyla büyük ölçüde bağlantılıdır ve sanayi devrimi yoluyla geleneksel sanayiden, bilgi teknolojisi (BT) ve bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT)

araçlarıyla bilginin manipülasyonuna dayalı bir ekonomiye geçişin sonuçlarını taşır. Sonuç olarak, kütüphane, kütüphane kaynakları ve hizmetleri, günümüzün bilgi çağında kütüphane kullanıcılarına tatmin edici ve verimli hizmetler sunabilmek için bilgi teknolojisine uyum sağlamak durumundadır (Ogbonnaya, 2022, s. 669). Bilgiye erişim sistemleri, web arama motorları, kütüphane katalogları, mağaza katalogları, çeşitli dizinler ve benzeri gibi birçok araç olabilir ve temelde bir bilgiye erişim sistemi, kullanıcının amacına hizmet eden bir alt kümeyi bir öğeler bütünlüğü ya da dermesinden ayıklayarak erişime sunma sanatı ve bilimidir. Bilgiye erişim, bir bilgi sisteminin bileşenidir. Bir bilgi sistemi, hizmet ettiği tüm kitlelerin, nerede olursa olsun, görevlerini yerine getirmek, sorularına yanıt bulmak, sorunlarını çözmek ve karar vermek için gereksinim duyduğu bilgiye/bilgilere sahip olmasını sağlamalıdır. Bu amaçla, bir bilgi sistemi (1) kullanıcıların neye gereksinimi olduğunu aktif bir şekilde bulmalı, (2) belgeleri (ya da bilgisayar programları, ürünler veya veri öğelerini) edinerek bir koleksiyon oluşturmalı ve (3) belgeleri gereksinimlerle eşleştirmelidir. Kullanıcı gereksinimlerinin belirlenmesi ise, (1) duyarlı sistemler tasarlamak için kullanıcı gereksinimlerini genel olarak incelemeyi (öğrencilerin ödevler için tipik olarak hangi bilgilere gereksinim duyduklarını belirlemek gibi) ve (2) sistemin bilgiyi sağlayabilmesi için sorgu açıklamaları olarak ifade edilen belirli kullanıcıların gereksinimlerini aktif biçimde talep etmeyi içerir. Kullanıcının bir problemi çözmek için gerçekten hangi bilgiye gereksinimi olduğunu bulmak, başarılı bir erişim için esastır. Eşleştirme, bir sorgu tanımını almayı ve koleksiyondaki ilgili belgeleri bulmayı içerir; bu bilgiye erişim sisteminin temel görevidir (Soergel, 2004).

Bilgiye erişim sistemleri, çağa damga vuran yapay zeka teknolojilerinin desteği ile akıllı sistemlere dönüşmüş, bilgiye erişim ve bilgi arama davranışları da bu dönüşüme koşut olarak boyut değiştirmiştir. Örneğin, dinamik sosyal ağda akıllı bir arama, akıllı bilgiye erişim ve web madenciliği kullanılarak gerçekleştirilebilmektedir. Çoklu araçlara (multi-agent) dayalı akıllı bir bilgiye erişim sistemi, World Wide Web'den kullanıcı için aramalarına ilişkin en fazla ilişkili olan filtrelenmiş ve azaltılmış miktarda bilginin bulunmasına yardımcı olmaktadır. Akıllı bilgiye erişim, insan tarafından verilen bir talimat üzerine hareket eden ve başka herhangi bir etkileşim olmaksızın kullanıcıya ilgili ve yararlı bilgileri sağlayan akıllı bir ajan (bir bilgisayar programı) tarafından gerçekleştirilmektedir. Mükemmel bir akıllı bilgiye erişim sistemi, kullanıcının arama sorgularını hızlı bir biçimde ilişkilendirerek değerlendirmekte ve en uygun yanıtları getirmektedir (Li et al., 2004; Maes, 1994; Xiao, Xiao ve Zhang, 2007; akt. Information Resources Management Association, 2018, s. 1, 144-145).

Bilgiye erişimde bir başka boyut, geçmişe göre erişilen ve paylaşılan bilginin çok daha hızlı yayılımı ve etkileşimli yapıya dönüşümüdür. Bilginin toplumsallaşması, bir diğer deyişle diğer insanların da o bilgiden katkı elde etmesi ve kullanılarak işlevselleştirilmesi için paylaşımı gerekmektedir; bu paylaşım ise iletişimle gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, insan sahip olduğu bilgileri diğer insanlarla paylaşırken ya kişisel iletişim yolunu seçecek ya da kitle iletişim/medya araçlarına başvurarak bunu yapacaktır. Kişisel iletişim yoluyla paylaşılan bilginin hedef kitlesi sınırlıdır; az sayıda insana ulaşılabilir. Kitle iletişim araçları/medya ve internet kullanıldığında ise bilgi çok daha fazla insana ulaşabilmekte, bu sayede toplumun geneli bu bilgiye erişebilme olanağına sahip olmaktadır. Bu sürecin sağlıklı şekilde işlemesiyle birlikte bilgi toplumsallaşmaktadır (Arklan ve Taşdemir, 2008, s. 68).

Bilgi toplumunda bilgi, çoklu medya araçları ve gelişmiş teknolojilerle çok daha geniş bir zemine yayılmış, bilgiye eriştiren ortam ve kaynaklar ile alternatifler çeşitlenmiş, bilgi arama stratejileri daha sofistike ve gelişmiş duruma gelmiştir. Özellikle yeni medya ve sosyal ağların etkileşimli ve mekân ile zamandan bağımsız yapısı, bilginin üretim ve paylaşımında, bilgi üreticileri, bilgi sağlayıcıları ve bilgi kullanıcılarını çok daha aktif konuma taşımıştır. Bu gelişmeler, doğal olarak, bilgiye erişim kavramını da yeniden tanımlamaktadır.

Sonuç

İnsan yaşamı ister deneme yanılma, ister bilimsel akıl ve/ya da deneysel yollarla, hangi biçimde olursa olsun, hep bilgi ile buluşmuştur. Gündelik pratik gereksinimler ve/ya da bireysel, toplumsal sorunların çözümü daima bilgi edinme süreçlerini başlatmıştır. Demir ve kömürün temel enerji kaynağı olarak kullanıldığı ilk Sanayi Devrimi; çelik üretim yöntemleri ile elektrik ve içten yanmalı motorların geliştirildiği

ikinci Sanayi Devrimi; seri üretim ile dijital teknolojilerin yaygınlaştığı üçüncü Sanayi Devrimi ve internet temelli teknolojik gelişmelerin başlattığı dördüncü Sanayi Devrimi ile benzeri tüm gelişmelerin temeli, birikimli bilimsel bilgiye dayanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yan etkilerinin giderilmesi ve insanlık yararına işlevselleştirilmesi çabaları, evrensel Toplum 5.0 tasarımının göstergesidir.

Burada anılan ve anılmayan tüm bu süreçlerin ürettiği toplum tipi, bilgi toplumu kuramcıları ve fütüristler tarafından çok çeşitli yaklaşımlarla nitelenmiş ve nitelenmektedir. Sanayi sonrası toplum; üçüncü dalga (Alvin Toffler); teknopolisi (Neil Postman); ağ toplumu (Manuel Castells); teknoloji ve hızın niteliği arka plana iten niceliğe atıf yapan dromoloji kuramı (Paul Virilio); risk toplumu (Ulrich Beck) ve benzeri birçok kavramlaştırmalar, bunlardan sadece birkaçıdır (Demir, 2022, s. 209). Ancak hepsinin ortak görüşü, bilginin bilgi ve iletişim teknolojileri ile biçimlenen ortamlarda daha hızlı, güçlü ve baskın biçimde ortaya çıktığı bir toplumsal yapıdır. Bu yapı da bilgi toplumundan başka bir şey değildir. Öte yandan, bilgi toplumuna güçlü bir zemin oluştursa da bilgi toplumu tek başına teknoloji ile açıklanamaz. Bilgi toplumu, teknolojiden gücünü alır ancak daha fazlasıdır; etkin ve bilimsel bilgi üreten, bilgiyi gerektiği zaman ve biçimde kullanmayı bilen, doğru bilgi ortam ve kanallarını tanıyan, bilgiyi yayarak paylaşan ve en önemlisi de tüm bunları etik çerçevede, tüm canlıların yararı ve sürdürülebilirlik ilkesini gözeterek gerçekleştiren bir toplum tipidir. Bilgi toplumunda, bir sorunun çözümünün diğer sorunlara yol açmaması, dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri olduğundan, teknolojinin sınır ve yan etkilerinin tanınması gerekir. Bu bilinç ve farkındalığın oluşumu ise eğitim ve bilgilendirme/bilgilendirme etkinlikleri ile gerçekleştirilebilir. Toplumsal ve ekonomik kalkınmaya geçit sağlayan araştırma-geliştirme çalışmalarının ilerlemesi ve inovasyonları tetiklemesi için gereken temel girdi, doğru biçimde yönetilip yönlendirilen bilginin kendisidir.

Bu çalışmada, sanayi sonrası bilgi toplumunda bilgi olgusu ve kavramının nasıl bir dönüşüm geçirdiği, bilgi yönetimi ve bilgiye erişim kavramlarının bu toplumda neleri ifade ettiği sorgulanmış ve ileri teknolojilerin yol açtığı yararlılıkların yanında ortaya çıkardığı bilgi güvenliği ve güvenilirliği ile dijital uçurum gibi sorunlar tartışılmıştır. Literatürde uzlaşılan en önemli çözümlerden biri olarak bilgi okuryazarlığı becerilerinin önemi ve bu bağlamda kütüphanelerin rolünün ne olduğu ve/ya da olması gerektiği ise çalışmanın odaklandığı diğer bir boyuttur.

Sanayi sonrası bilgi çağı ve bilgi toplumunun başlıca özelliklerinden biri bilgi üretimi ile bilgi kaynak ve ortamlarında gözlenen artış ve çeşitlenmedir. Ancak bu artış ve çeşitlilik ile beraber gittikçe büyüyen bilgi hacmi, bilginin yönetimi ve erişim sorunlarını beraberinde getirdiğinden, teknolojik arka plan öğelerinin aktifleştirdiği çok çeşitli gelişme süreçlerinin devreye girmesi söz konusudur. Hem bilgiyi üretenler hem de bilgidен yararlanırlar için çift yönlü etkiye sahip bu gelişim süreçlerinde ortaya çıkan yeni ortam ve araçlar (internet tabanlı teknolojiler; yapay zekâ; sanal, artırılmış ve karma gerçeklik; sosyal medya vb.) bilgi çağı ve bilgi toplumunun betimlenmesinde sıklıkla karşımıza çıkan olgu ve kavramlardır. Bilgi çağında bilgi toplumunun bilgiye ulaşmak üzere kullandığı yol, yöntem ve araçlar önemli düzeyde dönüşüme uğramıştır. Hız, çeşitlilik, dijitalleşme ve mekân ile zamandan bağımsızlaşma, bu dönüşümü biçimlendiren temel niteliklerden başlıcalarıdır.

Söz konusu çağda, bilgiye erişim konusunda yaşanan en büyük engellerden biri mali olanakların yetersizliği ile bu bağlamda farkındalık ve eğitim eksiklikleridir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bilgiye erişim konusunda daha fazla öne çıkan sorunların aşılması için, açık erişim gibi çözümler geliştirilmiştir. Açık erişim, bilimsel ve akademik yayınların internet üzerinden ücretsiz olarak erişilebilir duruma getirilmesidir. Bilgiye erişim konusu, hem bireysel hem de kurumsal düzeylerde ele alınması, uygun teknolojilerle desteklenmesi gereken bir sorundur. Kütüphaneler, web 2.0 gelişmelerinin yan etkisi olan bilginin hızla artması, gerçek ötesi bilginin hızla yayılımı gibi sorunlara yönelik hedef kitlelerini eğitip yönlendirebilecek donanım ve güce sahip olmalıdır. Günümüzde birçok kütüphane zaten kullanıcılarına bu yüzyılın gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandıracak türden eğitimleri vermektedir. Teknoloji, internet, medya ve bilgi okuryazarlığı becerileri gibi bilginin mahremiyeti, güvenilirliği gibi konular da kütüphanelerin dikkatle yönelmesi gereken konulardır. Bilgi toplumu, bilgi gereksinimini ve bu gereksinimin nedenlerini tanımlayıp bu anlamda sorularını formüle edebilen, bilgiye erişim ortam ve araçlarını tanıyan, yönetebilen, bilgi yığınları arasından doğru, anlamlı ve güvenilir olanları seçebilen ve gerektiği zaman ve biçimlerde paylaşabilen bireylerle oluşturulur. Böyle bir birikim ve bilinç oluşturan bir toplum, aynı zamanda tüm

katmanlarında bu bağlamda bir kültürü yaygınlaştırır. Eğitsel ve kültürel yapısı ile kütüphaneler, bilgi toplumunun gerektirdiği eğitim, kültür ve bilinci geliştirecek önemli kuruluşlar arasındadır.

Öte yandan, kütüphane ve bilgi merkezleri, bilgi toplumunun gelişiminde önemli role sahip olmakla beraber, bu süreci tek başına destekleyecek güce sahip değildir çünkü kütüphane ve bilgi merkezlerinin sağlıklı işleyişi için gelişmiş bir sistemin bileşeni durumuna gelmeleri gerekir. Söz konusu sistemden kasıt, eğitsel, toplumsal, ekonomik ve kültürel tüm ilişkili etmenleri dikkate alan bir bütüncül anlayışla biçimlenmiş ulusal bir bilgi politikasıdır. Bilgi, insanın biyolojik, ruhsal ve sosyal varlığını besleyen bir öge olarak hak ettiği konumda değerlendirilmediğinde, fırsat eşitliği de dâhil bilgi üretimi ve paylaşımına ilişkin engel ve/ya da eksiklikler, toplumsal bir sorun olarak büyür. Günübirlik çözüm arayışları ile sorunlara yaklaşım sonucunda elde edilen geçici çözümler ya da tüm sorunların teknoloji ile ortadan kalkacağına ilişkin bir yanılgı, gerçekçi olmadığı gibi temelsizlik özelliğini de taşımaktadır. Teknolojinin yararlılıkları yadsınamasa da, teknolojiyi yan etkilerinden arındırmak da dâhil yönlendiren iş gücünün niteliği, bilgi ile beslendikçe artacaktır.

Yazar katkısı:	Kavramsallaştırma: BSS, GD; Veriyi düzenleme: BSS, GD; Araştırma: BSS, GD; Yöntembilim: BSS, GD; Proje yönetimi: BSS, GD; Kaynaklar: BSS, GD; Gözetim: BSS, GD; Onaylama: BSS, GD; Taslak metin yazımı: BSS, GD; Gözden geçirilmiş metin yazımı: BSS, GD.
Çıkar çatışması:	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazarlar bu çalışma için mali destek almadıklarını bildirmiştir.

Kaynakça

- Alagöz, A. ve Allahverdi, M. (2011). Kurumsal bilgi güvenliği ve muhasebe bilgi sistemi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 4(3), 47-64.
- Altay, A. (2017). *The public library services in Turkey and Bulgaria in the transition process to information society*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Altunok, E. ve Vural, A. F. (2011). Bilişim suçları. *Denetim*, 8, 74-84.
- Arklan, Ü. ve Taşdemir E. (2008). Bilgi toplumu ve iletişim: Bilginin yayılması sürecinde kitle iletişim araçları ve internet. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(3). 67-80.
- Atılgan, D. (2009). Bilgi yönetimi kavramı ve gelişimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 201-212.
- Bellinger, G., Castro, D., ve Mills, A. (2004). Data, information, knowledge, and wisdom. Erişim adresi: <http://www.systems-thinking.org/dikw/dikw.htm>
- Bernheim, C. T. ve Chaui, M. S. (2003). Challenges of the university in the knowledge society, five years after the World Conference on Higher Education. Paris, Paper Produced for the UNESCO Form Regional Scientific Committee for Latin America and the Caribbean. Erişim adresi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000134422>
- Bilgi (2022). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük* içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Bir, B. ve Karabay, M. E. (2014). Investigating the influence of attitudes and behaviours of knowledge professionals on the effectiveness of knowledge management system: A study on Turkish corporations. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(4), 474-495.
- Biswas, A. ve Borgohain, D. J. (2021). Global research in library management from 2010 to 2020: A bibliometric investigation based on Scopus. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 6515. Erişim adresi: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/6515/>
- Bozkurt, A. (2014). Ağ toplumu ve bilgi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(4), 510-525.
- Bruce, C. (2013). Information literacy programs and research: An international review. *The Australian Library Journal* 49(3), 209-218. <https://doi.org/10.1080/00049670.2000.10755921>
- Buckman, R. (2004). *Building a knowledge-driven organization*. McGraw-Hill Companies Publishing.
- Burke, P. (2004). *Gutenberg'ten Diderot'ya bilginin toplumsal tarihi*. M. Tunçay (Çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Cavelty, M. D. ve Brunner, E. M. (2007). Information, power, and security – An outline of debates and implications. M. D. Cavelty, V. Mauer ve S. F. Krishna-Hensel (Yay. haz.), *Power and Security in the Information Age: Investigating the Role of the State in Cyberspace* içinde (ss. 7-24). Ashgate Publishing Limited.

- Chimah, J. N., Unagha, A. O. ve Nwokocho, U. (2010). Information retrieval in libraries and information centres: Concepts, challenges and search strategies. *Journal of Applied Information Science and Technology*, 4, 20-24. Erişim adresi: https://www.jaistonline.org/ChimahUnaghaNwokocho_2k10.pdf
- Choo, C. W. (2002). *Information management for the intelligent organization: The art of scanning the environment* (3. Ed.). Information Today, Inc.
- Conde, M. A. ve Fonseca, D. (2018). Information society skills: Is knowledge accessible for all? Part I. *Univ Access Inf Soc*, 17, 223-227. <https://doi.org/10.1007/s10209-017-0547-7>
- Cooper, P. (2017). Data, information, knowledge and wisdom. *Anaesthesia & Intensive Care Medicine*, 18(1), 55-56. <https://doi.org/10.1016/j.mpaic.2016.10.006>
- Cotter, G., Carroll, B., Hodge, G. ve Japzon, A. (2005). Electronic collection management and electronic information services. *Information Services & Use*. <https://doi.org/10.3233/ISU-2005-25104>
- Çakır, R. ve Yükseltürk, E. (2010). Bilgi toplumu olma yolunda öğrenen organizasyonlar, bilgi yönetimi ve e-öğrenme üzerine teorik bir çözümleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 501-512.
- Demir, G. (2022). Bilgi toplumu kuramları: Kavramsal ve karşılaştırmalı bir perspektif. H. Çiftçi (Yay. haz.), *Sosyal bilimlerde seçme konular 5* içinde (ss. 169-216). İksad.
- Demirel, Y. ve Seçkin, Z. (2008). Bilgi ve bilgi paylaşımının yenilikçilik üzerine etkileri, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 189-202.
- Dhiman, A. K. (2006). Information literacy and the role of librarian. *4th International Convention CALIBER-2006*, Gulbarga, 2-4 Şubat 2006, INFLIBNET Centre, Ahmedabad. Erişim adresi: <https://ir.inflibnet.ac.in/bitstream/1944/1207/1/42.pdf>
- Doyle, C. (1994). *Information literacy in an information society: A concept for the information age*. Syracuse University.
- Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2020). Türkiye'nin ulusal bilim ve teknoloji politikalarında bilgi yönetimine yaklaşım: 2000 yılı sonrası için bir değerlendirme. *DTCF Dergisi*, 60(2), 505-533. <https://doi.org/10.33171/dtejournal.2020.60.2.3>
- Esirgen, R. (1997). Eğitim sorunlarının çözümünde teknolojiden yararlanma. *Eğitim Reformunun Temel İlkeleri, Dünya'da ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim, Sempozyum* 22-23 Ekim 1997, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Evers, H. D. ve Gerke, S. (2010). Closing the digital divide: Southeast Asia's path towards a knowledge society. [Doğu ve Güneydoğu Asya Çalışmaları Merkezi'nin "Focus Asia" başlıklı halka açık konferans serisinde sunulan tebliğ, Lund Üniversitesi, İsveç 25-27 Mayıs, 2004]. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/259175306_The_Knowledge_Gap_and_the_Digital_Divide
- Fındıkcı, İ. (1999). *Bilgi toplumunda eğitim ve öğretmen. Cumhuriyet döneminde eğitim II*. MEB Talim Terbiye Kumlu Başkanlığı.
- Foo, S., Chaudhry, A. S., Majid, S. ve Logan, E. (2002). Academic libraries in transition: Challenges ahead. *Proceedings of World Library Summit, Keynote address: Academic Library Seminar, National Library Board*, Singapore.
- Furidha, B. W. (2023). Comprehension of the descriptive qualitative research method: A critical assessment of the literature. *ACITYA WISESA (Journal of Multidisciplinary Research)*, 2(4), 1-8. <https://doi.org/10.56943/jmr.v2i4.443>
- Garfield, E. (1997). A tribute to Calvin N. Mooers, A pioneer of information retrieval. *The Scientist*, 11. Erişim adresi: [https://garfield.library.upenn.edu/commentaries/tsv11\(06\)p09y19970317.pdf](https://garfield.library.upenn.edu/commentaries/tsv11(06)p09y19970317.pdf)
- Güçlü, N. ve Sotirofski, K. (2006). Bilgi yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(4), 351-371.
- Harrison, R. ve Kessels, J. (2004). *Human resource development in a knowledge economy*. Palgrave Macmillan Publishing.
- Hassan, B. ve Mansor, Y. (2009). Role of academic libraries in promoting information literacy among students of higher learning institutions. *Strengthening Higher Education for a Successful Workforce* içinde (ss. 87-101). IIUM Press.
- Henkel, M. (2015). Educators of the information society: Information literacy instruction in public and academic libraries of Canada. *Proc. Assoc. Info. Sci. Tech.*, 52, 1-10. <https://doi.org/10.1002/pa2.2015.145052010036>
- Henkoğlu, T. ve Yılmaz, B. (2013). Avrupa Birliği (AB) bilgi güvenliği politikaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(3), 451-471.
- Hertzum, M., Andersen, H. H. K., Andersen, V. ve Hansen, C. B. (2002). Trust in Information Sources: Seeking information from people, documents, and virtual agents. *Interacting with Computers*, 14(5), 575-599. [https://doi.org/10.1016/S0953-5438\(02\)00023-1](https://doi.org/10.1016/S0953-5438(02)00023-1)
- Igbinovia, M. O. ve Ishola, B. C. (2023). Cyber security in university libraries and implication for library and information science education in Nigeria. *Digital Library Perspectives*, 39(3), 248-266. <https://doi.org/10.1108/DLP-11-2022-0089>
- Information Resources Management Association (2018). *Information retrieval and management concepts, methodologies, tools, and applications*. IGI Global.
- Julien, H. ve Pecoskie, J. (2009). Librarians' experiences of the teaching role: Grounded in campus relationships. *Library & Information Science Research*, 31(3), 149- 154. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.03.005>

- Kamila, K. (2011). Information literacy: Approaches, benefits, medium, methods and challenges. R. Chander (Ed.). *Proceedings of the National Conference on Information Literacy Skills for College Librarians in Digital Environment (NCILSCLDE-2011)* içinde (s. 278-284). Erişim adresi: https://www.academia.edu/9326006/Information_Literacy_Approaches_Benefits_Medium_Methods_and_Challenges
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve gözlem teknikleri*. Tekişik Matbaası.
- Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2016). Türkiye'nin 2015-2018 bilgi toplumu stratejisi ve eylem planında kütüphane kurumuna yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(1), 59-83.
- Kermally, S. (2004). *Gurus on people management*. Thorogood Publishing.
- Keten, B. (2012). Bilgi erişim sürecinin problem çözme ve karar verme üzerindeki etkisi: Kuramsal bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(3), 476-500.
- Kızılaslan D. (2007). *Bilgi okuryazarlığı ve üniversite kütüphaneleri: Bilgi okuryazarlığı planı hazırlama unsurları* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kinney, B. (2010). The internet, public libraries, and the digital divide. *Public Library Quarterly*, 29, 104-161. <https://doi.org/10.1080/01616841003779718>
- Klein, J. T. (1990). *Interdisciplinarity: History, theory and practice*. Wayne State University Press.
- Knežević, R. (2013). Information literacy and the role of the libraries in IT. *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării*, 1, 63-66.
- Kumar, M. (2017). Role of libraries in the era of post-truth and fake news. *Proceedings of National Conference on Conceptualising the Social Responsibility of Libraries* içinde (ss. 73-74). Banaras Hindu University, Varanasi, Department of Library and Information Science, March 19-20, 2017. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/339146469_Role_of_libraries_in_the_era_of_post-truth_and_fake_news
- Kurbanoğlu, S. (2006). Bilgi okuryazarlığı, 42. *Kütüphane Haftası Sunumu*. Goethe Enstitüsü.
- Kurbanoğlu S. S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 723-747.
- Li, P. et al. (2004). Taverna: A tool for the composition and enactment of bioinformatics workflows. *Bioinformatics* (Oxford, England), 20(17), 3045-3054. <https://doi.org/10.1093/bioinformatics/bth361>
- Lytard, J. F. (1993). *Political writings*. B. Readings ve K. P. Geiman (Çev.). UCL Press.
- Madsen, D. (2013). Disciplinary perspectives on information management. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 73, 534-537. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.02.087>
- Maes, P. (1994). Agents that reduce work and information overload. *Communications of the ACM*, 37(7), 31-40. <https://doi.org/10.1145/176789.176792>
- Mahmud, A. (2020). Role of librarians in information management and dissemination. *LAPAI International Journal of Management and Social Sciences*, 12(2), 181-189.
- Manning, C. D., Raghavan, P. ve Schütze, H. (2009). *An introduction to information retrieval*. Cambridge University Press.
- Montviloff, V. (1990). *National information policies*. Unesco.
- Nicolas-Rocca, T. S. ve Burkhard, R. J. (2009). Information security in libraries: Examining the effects of knowledge transfer. *Information Technology and Libraries*, 38(2), 58-71. <https://doi.org/10.6017/ital.v38i2.10973>
- Numanoğlu, U. G. (1999). Bilgi toplumu-eğitim-yeni kimlikler II: Bilgi toplumu ve eğitimde yeni kimlikler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 341-350.
- O'Berry, D. (2009). Enhanced security through open standards: A path to a stronger global digital ecosystem. H. F. Tipton ve M. Krause (Yay. haz.), *Information security management handbook, Sixth Edition, Volume 3* içinde (ss. 57-71). Boca Raton: CRC Press.
- Ogbonnaya, E. A. (2022). Making virtual library visible in the information age. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, VI(III), 669-676.
- Onwukanjo, S. (2021). Digital divide as a precursor for effective information retrieval. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/356259935_DIGITAL_DIVIDE_AS_A_PRECURSOR_FOR_EFFECTIVE_INFORMATION_RETRIEVAL
- Ortega, J. R. (2014). The concept of information in Library Science, Sociology and Cognitive Science. *Investigación Bibliotecológica*, 28(62), 143-179.
- Önal, İ. (1993). Bilgi ve bilgi gereksinimleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 331-345.
- Özdemirci, F. ve Aydın, C. (2008). Kurumsal bilgi kaynakları ve bilgi yönetimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1), 59-81.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler: Eğitimde dönüşüm*. (Geliştirilmiş Altıncı Baskı). Pegem Yayıncılık.

- Özenç Uçak, N. (2010). Bilgi: Çok yüzlü bir kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 705-722.
- Özenç Uçak, N. (2000). Bilgi üzerine kuramsal bir yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 1(1), 143-159.
- Özkan, H. H. (2009). Bilgi toplumu eğitim programları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(10), 113-132.
- Pande, J. (2017). *Introduction to cyber security*. Uttarakhand Open University.
- Prasad, H. N. (1998). Information management in academic libraries: Some observations. *CALIBER*, 98(4:5), 9-13. Erişim adresi: <https://ir.inflibnet.ac.in/bitstream/1944/2224/1/Information%20Management%20in%20Academic%20Libraries%20-%20Some%20Observations.pdf>
- Prytherch, P. (2005). *Information management Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book* içinde (10. EdAshgate Publishing Company.
- Reitz, J. M. (2014a). Information management. *ODLIS, Online dictionary for library and information science* içinde. Erişim adresi: <https://odlis.abc-clio.com/>
- Reitz, J. M. (2014b). Knowledge *ODLIS, Online dictionary for library and information science* içinde. Erişim adresi: https://odlis.abc-clio.com/odlis_jk.html
- Renda, K. K. (2022). The development of EU cybersecurity policy: From a coordinating actor to a cyber power? *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 21(2), 467-495. <https://doi.org/10.32450/aacd.1226890>
- Rifaudeen, M. M. (2016). Information management in libraries and its impact on sustainable library and information services with special reference to university libraries of Sri Lanka. S. Banerjee ve A. Maity (Yay. haz.), *Sustainability of Library and Information Services* içinde (ss. 339-348). University of Calcutta.
- Sample, A. R. (2017). *Information literacy: A critical discourse analysis of definitions in library and information science undergraduate education in the United States* [Doktora Tezi]. University of Missouri. ProQuest Dissertations & Theses Global. (2155511876). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/dissertations-theses/information-literacy-critical-discourse-analysis/docview/2155511876/se-2>
- Shafack, R. (2020). *Information literacy: Education and the role of libraries*. Notion Press.
- Soergel, D. (2004). *Information retrieval*. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/308874065_Information_Retrieval/citations
- Sorj, B. (2008). *Confronting inequality in the information society*. Centro Edelstein de Pesquisa Social.
- Tipton H. F., Krause M. (2007). *Information security management handbook*. Auerbach Publicaions.
- Toffler, A. (1981). *The third wave*. Bantam Books.
- Tonta, Y. (2004). Bilgi yönetiminin kavramsal tanımı ve uygulama alanları. *Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu: Saga of Librarianship International Symposium* içinde (ss. 1-9). Ankara, 21-24 Ekim 2004. [Konferans bildirisi]. Erişim adresi: <http://eprints.rclis.org/9466/>
- Topdemir, A. H. (2009). Felsefe nedir? Bilgi nedir. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 119-133.
- Xiao, Y., Xiao, M. ve Zhang, F. (2007). Intelligent information retrieval model based on multi-agents. *2007 International Conference on Wireless Communications, Networking and Mobile Computing*, Shanghai, China, 5464-5467. <https://doi.org/10.1109/WICOM.2007.1338>
- Webster, F. (2006). *Theories of the information society* (3. Ed.). Routledge.
- Wolf, S. (2009). *Information literacy and self-regulation: A convergence of disciplines*. American Library Association. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ851699.pdf>
- Woodard, B. S. (2003). Technology and the constructivist learning environment: Implications for teaching information literacy skills. *Research Strategies*, 19(3-4), 181-192. <https://doi.org/10.1016/j.resstr.2005.01.001>
- Yılmaz, B. (1997). Hangi bilgi toplumu ve nasıl? *Öğretmen Dünyası Dergisi*. Haziran sayısı, 23-26.
- Yılmaz, B. (2010). Türkiye'nin bilgi toplumu politikasında kütüphane kurumuna yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 263-289. <https://doi.org/10.15612/BD.2010.238>
- Yılmaz, M. (2009). Enformasyon ve bilgi kavramları bağlamında enformasyon yönetimi ve bilgi yönetimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 49(1), 95-118.
- Yuexiao, Z. (1988). Definitions and sciences of information. *Information Processing and Management*, 24(4), 479-491. [https://doi.org/10.1016/0306-4573\(88\)90050-7](https://doi.org/10.1016/0306-4573(88)90050-7)
- Yurdadoğ, B. U. (1997). Enformasyon devriminin getirdikleri götürmedikleri. *25. Yıl'a Armağan* içinde (ss. 71-85). Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Yayınları.
- Zins, C. (2007). Conceptual approaches for defining data, information, and knowledge. *Journal of The American Society for Information Science and Technology*, 58(4), 479-493. <https://doi.org/10.1002/asi.20508>